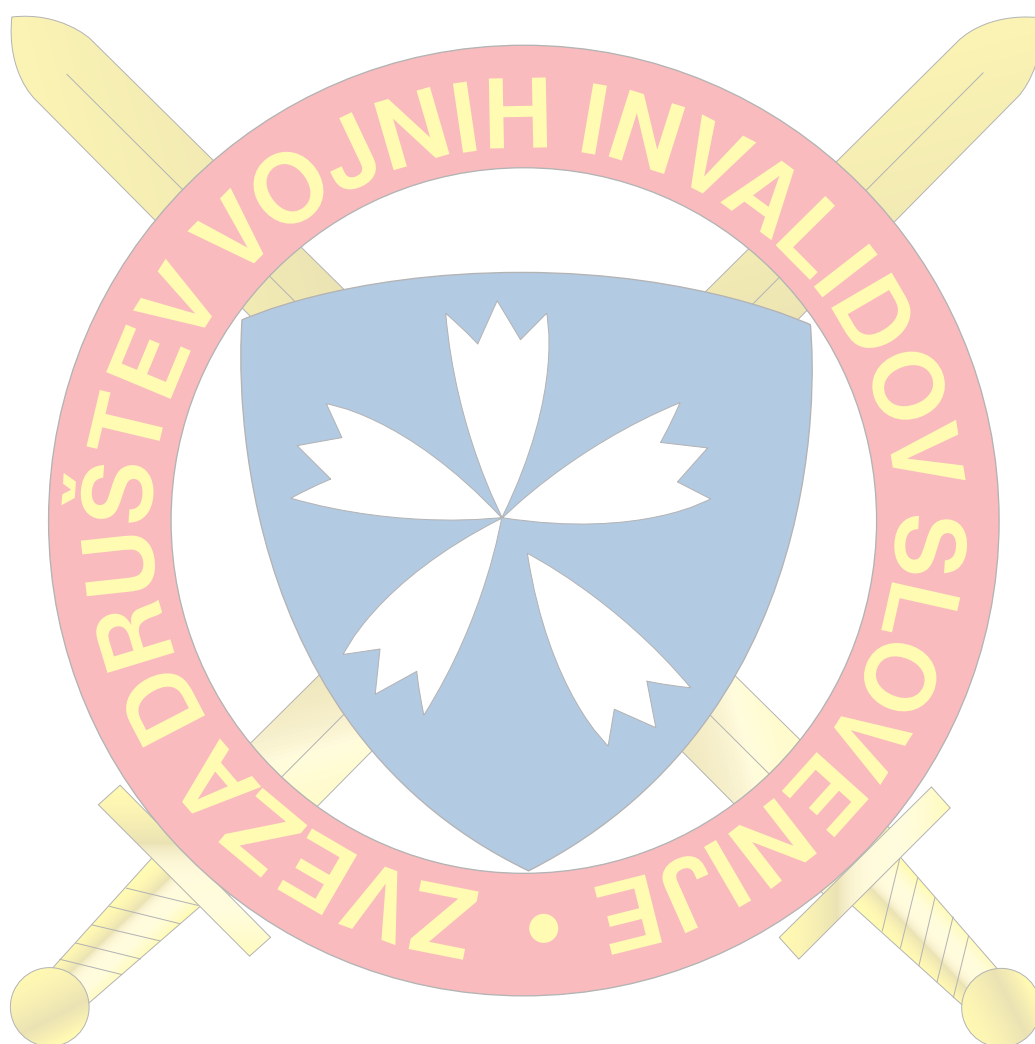

25
let

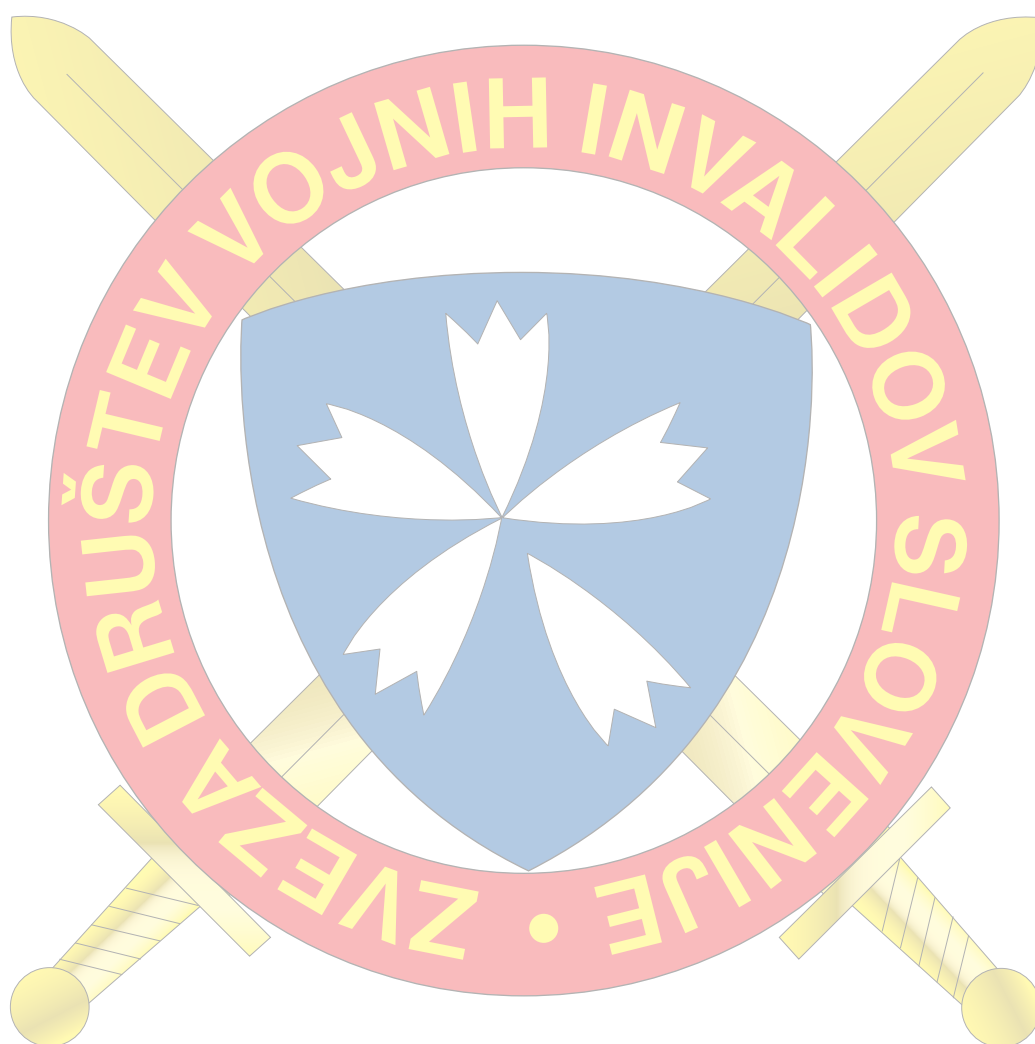
ZVEZE
DRUŠTEV
VOJNIH
INVALIDOV
SLOVENIJE

VSEBINA

- 5 Uvodnik predsednika Zveze društev vojnih invalidov Slovenije
- 7 Ustanovitev Zveze društev vojnih invalidov Slovenije
- 9 Posebni socialni programi Zveze društev vojnih invalidov Slovenije
- 23 Zveza društev vojnih invalidov Slovenije v drugih organizacijah
- 28 Zgodovina zaščite in varstva vojnih invalidov
- 38 Partizansko zdravstvo
- 41 Organi Zveze društev vojnih invalidov Slovenije
- 52 Celostna podoba Zveze društev vojnih invalidov Slovenije

25 LET ZVEZE DRUŠTEV VOJNIH INVALIDOV SLOVENIJE

VSAKA VOJNA JE KRUTA IN BOLEČA IZKUŠNJA, POSEBEJ ZA TISTE, KI SO UTRPELI TELESNE ALI DUŠEVNE POŠKODBE. MNOGIM SO OSTALE POSLEDICE ZA VSE ŽIVLJENJE.

Med najstarejše oblike povezovanja vojnih invalidov sodi združevanje v zveze, združenja ali podporna društva. Zveza društev vojnih invalidov Slovenije letos praznuje 25 let v zdajšnji obliki delovanja. S tem nadaljuje svoje poslanstvo Združenja vojnih invalidov SHS, ki je bilo ustanovljeno pred 100 leti, leta 1919 v Slavon-skem Brodu in Zveze vojaških vojnih invalidov Slovenije in Jugoslavije, ustanovljene po drugi svetovni vojni, septembra 1945, ki je bila leta 1962 pripojena k ZZB NOV.

Slovenci se radi primerjamo z drugimi evropskimi državami. Prav bi bilo, da bi se primerjali tudi na področju invalidskega varstva. Nič spodbudna ni za nas primerjava pravic vojnih invalidov iz drugih razvitih evropskih držav, kjer jih uživajo neprimer-no več kot mi. Težave, ki so posledica invalidnosti se s starostjo večajo. Namesto da bi se pravice in skrb za vojne invalide z naraščanjem teh težav večale, ali vsaj ostale enake, nam jih država znižuje. S tem nas potiska v siromaštvo.

V različnih obdobjih je bilo za vojne invalide in žrtve vojnega nasilja poskrbljeno na razne načine. Spominjam se časov po 2. svetovni vojni, in kako je bilo takrat poskrbljeno za vojne invalide. Delovala je cela vrsta invalidskih podjetij in zadrug, ki so zaposlovale invalide različnih poklicev kot so krojači, čevljarji, mizarji, tiskarji, tudi kovači, kovinarji in cementinarji, ki so se združevali v zadruge. Na tak način si je marsikateri vojni invalid sam, čeprav težko, zaslužil pokojnino. Proti koncu 50. let prejšnjega stoletja

Janez Podržaj, predsednik ZDVIS

je ta način vključevanja vojnih invalidov počasi zamrl. Želeli bi si več zaposlitvenih priložnosti za vojne invalide in obravnavo njihovih zaposlitvenih možnosti in priložnosti v kontekstu zmanjšane delovne sposobnosti, ki ji je botrovala vojaška invalidnost.

Če se ozremo v preteklost, vidimo, da so stari Grki za vojne invalide in žrtve vojn pred več kot dva tisoč leti v paragrafe zapisali: »Za vse, ki so v vojni postali invalidi, bo poskrbela država, ne da bi za ustvarjene dohodke morali plačevati davke«. Filip Makedonski in njegov sin Aleksander Veliki pa sta prva v zgodovini ustanavljala posebne ustanove, ki so skrbele za vojne invalide, ali pa se je vojnim invalidom celo podelila zemljiška posest, nekaterim tudi sužnje, da so se lahko dostojno preživljali.

Na 16. srečanju vojnih invalidov, ki je bilo 23. maja 2015 v Kopru, je predsednik Republike Slovenije Borut Pahor ZDVIS odlikoval s Srebrnim redom za zasluge za vsestranski prispevek pri uveljavljanju interesov vojnih invalidov, za ohranjanje spomina na partizansko saniteto in zasluge pri krepitvi domoljubja. Predlagatelj sta bila Zveza veteranov vojne za Slovenijo in Zveza policijskih veteranskih društev Sever.

Pomembni zakonski predpisi segajo v leto 1875, ko se na našem ozemlju prvič omenja povezovanje vojnih invalidov v društva. Leta 1880 je bil sprejet »Zakon o obveznostih države do vojnih invalidov«. Predpisal je izboljšanje vseh prejemkov vojakov, predvsem pa vojnih invalidov, ki so jih do takrat obravnavali še po starih normativih. Po tem zakonu je bila višina pokojnine vojnih invalidov vezana na stopnjo invalidnosti. Zavzemali so se za to, da je za vojne invalide treba priskrbeti delo, ne miloščine; da naj se vojni invalidi zadržujejo v svojih domačih krajih, kjer

naj se po možnosti zaposlijo na nekdanjem delovnem mestu; da se oblikuje sodoben pogled na pojavljanje vojnih invalidov ter da se vojnim invalidom zagotovi mobilnost, kar bi izboljšalo kakovost njihovega življenja. Države so poskrbele za vojne invalide in veterane, hvaležne so bile svojim braniteljem, na pomembnih svečanostih so imeli častno mesto, celo pogrebov so bili deležni z vojaškimi častmi.

Zdaj poskušamo potrebe naših članov reševati z izvajanjem posebnih socialnih programov. Zelo pomembno je usposabljanje invalidov in prostovoljcev za premagovanje življenjskih težav, ki so posledica invalidnosti in staranja.

Mnogokrat smo primorani pozabiti na težave iz preteklosti, da lahko živimo sedanost. Kljub vsakdanjim težavam imejmo upanje in vero v boljšo prihodnost.

»Resnica lahko trpi, ne more pa biti premagana«, pravi latinski pregovor.

S to mislijo želim vsem srečno in uspešno leto, ki prihaja, predvsem pa trdnega zdravja. Vodi lo dobrega počutja naj vam bo prijateljstvo in medsebojno spoštovanje.

Janez Podržaj
predsednik ZDVIS

USTANOVITEV ZVEZE DRUŠTEV VOJNIH INVALIDOV SLOVENIJE

PRIPRAVE NA USTANOVITEV ZVEZE DRUŠTEV VOJAŠKIH INVALIDOV SLOVENIJE SO SE ZAČELE LETA 1994. PRVI SESTANEK INICIATIVNEGA ODBORA ZA USTANOVITEV ZVEZE JE BIL 29. NOVEMBRA.

Sklicatelj sestanka je bil Anton Orožim, predsednik prvega ustanovljenega društva vojaških invalidov. 1. seje iniciativnega odbora so se udeležili: **Ivan Košir**, predstavnik iniciativnega odbora za ustanovitev DVI Kranj, predsednik in podpredsednik DVI Ljubljana **Anton Orožim**, **Lado Kocijan** in **Bogomir Vesel** (oba DVI Ljubljana), predsednik DVI Maribor **Rudi Rogelj**, predstavnica DVI Dolenjske **Dragica Rome**, podpredsednik ZZB NOB Slovenije **Bojan Škrk** in predsednik komisije za vojaške invalide pri ZZB NOB Slovenije, **Stane Repar**.

Na seji iniciativnega odbora so se dogovorili, da se konkretno določijo vse potrebne aktivnosti za ustanovitev Zveze društev vojaških invalidov Slovenije. Na prvi seji so bili vojaški invalidi kritični do delovanja združenj borcev pri zaščiti pravic vojaških invalidov v procesu sprejemanja novega zakona o vojnih invalidih. Izpostavili so potrebo, da se čim prej organizira zveza, ki bo lahko uspešno in neodvisno od katere koli institucije zastopala stališča vojaških vojnih invalidov v Sloveniji. Za predsednika iniciativnega odbora je bil imenovan Bogomir Vesel, za podpredsednika pa Anton Orožim. V iniciativni odbor so bili imenovani še: Lado Kocijan iz Ljubljane, Ivan Jakopec iz Novega mesta, Rudi Rogelj, Silva Burger in Herman Stropnik iz Maribora, vsi funkcionarji ali aktivni člani v svojih društvih ali iniciativnih odborih za ustanovitev društev.

Sprejeli so tudi sklep, da bodo 19. decembra 1994 štiri društva ustanovila Zvezo društev vojnih invalidov Slovenije.

Druga seja iniciativnega odbora je bila 13. decembra 1994. Sklicatelj je bil predsednik iniciativnega

Iniciativni odbor za ustanovitev
Zveze društev vojaških invalidov Slovenije

49-4/94

V A B I L O

Vabimo vas na ustanovno skupščino Zveze društev vojaških invalidov Slovenije, ki bo v ponedeljek, dne 19. decembra 1994 s pričetkom ob 10. uri v prostorih Zveze združenj borcev in udeležencev NOB Slovenije, Vrtača 11, Ljubljana.

Predlog dnevnega reda:

1. Uvodna beseda predsednika iniciativnega odbora,
2. Izvolitev delovnih teles ustanovne skupščine,
3. Obravnava in sprejem statuta Zveze društev vojaških invalidov Slovenije,
4. Volitve v organe skupščine Zveze društev vojaških invalidov,
5. Razprava,
6. Razno.

VABILJENI:

- delegati skupščine
- Zveza združenj borcev in udeležencev NOB Slovenije
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve - državni sekretar Janjo Stuček
- predsednik organizacije ZZB NOB mesta Ljubljane
- Miloš Jakopec
- Viktor Leskovšek
- Veterani vojne za Slovenijo
- Zveza vojaških invalidov NOV iz Trsta
- Svet invalidskih organizacij
- Stane Repar
- Avgust Erjavec
- Davorin Bratuž

Predsednik
iniciativnega odbora
Bogomir Vesel

Vabilo na ustanovno skupščino Zveze vojaških invalidov Slovenije, 19. decembra 1994.

odbora Bogomir Vesel, na njej pa so se konkretno dogovorili za ustanovitev Zveze društev vojaških invalidov Slovenije. Obravnavali so predlog statuta Zveze društev vojaških invalidov Slovenije, v katerega so zapisali, da je zveza prostovoljna, socialna organizacija, ki skrbi za ohranitev varstva pravic vojaških invalidov in združuje občinska in regijska društva na območju Republike Slovenije. Člani društev so invalidi NOB, mirnodobni invalidi, invalidi iz agresije na Slovenijo 1991 in družinski člani. Delovanje zveze temelji na nače-

lu javnosti. Zveza se lahko povezuje s sorodnimi organizacijami v Sloveniji in tujini.

Na drugi seji iniciativnega odbora so bili kritični do predloga zakona o vojnih invalidih, saj je predlog zmanjševal raven že pridobljenih pravic vojaških invalidov.

Zvezo društev vojaških invalidov Slovenije (ZDVIS) so ustanovila štiri društva vojaških invalidov, in sicer društva Dolenjske, Kranja, Ljubljane in Maribora. Ustanovna skupščina je bila 19. decembra 1994, v Ljubljani, na sedežu ZZB NOB Slovenije. Navzoči so bili: delegati iz DVI Ljubljana: Lado Kocijan, Tone Orožim, Alojz Škufca, Bogomir Vesel; delegati iz DVI Maribor: Silva Burger, Bruno Gerdovič, Drago Koprčina, Rudi Rogelj, Herman Stropnik; delegati iz DVI Dolenjske: Franc Flajnik, Tone Gabrič, Dragica Rome; in delegati iz DVI Kranj: Vlado Ferdin, Ivan Košir, Alojz Kos, Janez Strgar, Anton Wagner. Na ustanovni skupščini so sprejeli statut, program dela, izvolili organe zveze ter sprejeli sklep o ustanovitvi Zveze društev vojaških invalidov Slovenije.

S sprejemom sklepov in statuta je zveza postala prostovoljno, samostojno, neodvisno, neprofi-

tno, socialno humanitarno združenje društev vojnih invalidov. Zveza je tudi stanovska in ne-politična organizacija.

Zveza je bila ustanovljena z namenom zastopanja in uresničevanja skupnih interesov ter ugotavljanja, zagovarjanja in zadovoljevanja posebnih potreb vojnih invalidov in drugih upravičencev po zakonu o vojnih invalidih.

Na ustanovni skupščini so bili delegati kritični do predloga zakona o vojnih invalidih. Zavzeli so stališče, da mora zakon o vojnih invalidih urediti varstvo le za tiste invalide, ki so to postali pri obrambi domovine. Prisilno mobilizirane v nemško in madžarsko vojsko naj se rešuje z drugimi zakoni.

Na ustanovni skupščini Zveze društev vojaških invalidov Slovenije sta bila za predsednika in podpredsednika izvoljena Bogomir Vesel in Viktor Leskovšek, oba iz DVI Ljubljana.

Zveza se je na drugi skupščini leta 1995 na podlagi imena zakona o vojnih invalidih preimenovala iz Zveze društev vojaških invalidov Slovenije v Zvezo društev vojnih invalidov Slovenije.

Vladimir Pegan

ZDVIS so do zdaj predsedovali trije predsedniki zveze. Janez Podržaj (zdajšnji predsednik ZDVIS), Miro Vesel (prvi predsednik ZDVIS) in Ivan Pivk.

POSEBNI SOCIALNI PROGRAMI IN SOCIALNOVARSTVENI PROGRAMI

ZVEZA DRUŠTEV VOJNIH INVALIDOV SLOVENIJE IN DRUŠTVA VOJNIH INVALIDOV OD USTANOVITVE DALJE IZVAJAJO POSEBNE SOCIALNE PROGRAME ZA VOJAŠKE INVALIDE.

Posebni socialni programi, ki jih imenujemo tudi samo programi, so zakonsko opredeljeni v Zakonu o socialnem varstvu iz leta 1992. V zakonu je opredeljeno (64. člen), da **so invalidske organizacije prostovoljne in neprofitne organizacije, ki jih ustanovijo invalidi in drugi posamezniki v skladu z zakonom, da v njih izvajajo posebne socialne programe in storitve, utemeljene na značilnostih invalidnosti po posameznih funkcionalnih okvarah, ki ogrožajo socialni položaj invalidov.**

POSEBNI SOCIALNI PROGRAMI

Posebne socialne programe opredeljuje tudi **Zakon o invalidskih organizacijah** (2002). 13. člen opredeljuje, da statusa invalidske organizacije ne more imeti društvo, ki združuje invalide, če **ne izvaja vsaj enega posebnega socialnega programa**. V zakonu je opredeljeno, da **invalidske organizacije v okviru svoje dejavnosti za izvajanje nalog lahko oblikujejo posebne socialne programe, ki dopolnjujejo javno službo** in pravice, ki jih določajo zakoni na področju invalidskega varstva.

Dejavnosti, ki se štejejo kot posebni socialni programi, ki jih izvajajo invalidske organizacije, so programi, ki:

1. načrtujejo, organizirajo in izvajajo programe, ki posameznim skupinam invalidov omogočijo bolj aktivno sodelovanje in pripomorejo k odstranjevanju ovir in bolj neodvisnemu življenju (usposabljanje za aktivno življenje in delo, prevozi, oskrba s tehničnimi pripomočki, osebna asistenca, nega, fizična pomoč, dnevni

centri, klubi, programi za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami, programi za starše in svojce, tolmačenje in spremljanje, programi za ohranjanje zdravja in drugi rehabilitacijski programi, informativna, založniška in kulturna dejavnost, rekreacija in šport in podobno),

2. preprečujejo in blažijo socialne in psihične posledice invalidnosti,
3. usposablajo invalide za samopomoč ter svojce in prostovoljce za življenje in delo z invalidi,
4. razvijajo socialne spretnosti invalidov in njihovo informiranost na različne načine na različnih področjih življenja.

O posebnih socialnih programih govori tudi Pravilnik o merilih in pogojih za uporabo sredstev Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji (1998). V pravilniku je opredeljeno: **FIHO financira oziroma sofinancira: izvajanje posebnih socialnih programov in storitev invalidskih organizacij in programov humanitarnih organizacij za reševanje socialnih stisk in težav oziroma reševanje socialnih potreb posameznikov.**

ELEMENTI POSEBNIH SOCIALNIH PROGRAMOV

Posebni socialni programi so dopolnilni programi javni službi, ki jih izvajajo invalidske organizacije v skladu z zakonom o socialnem varstvu in zakonom o invalidskih organizacijah. Biti morajo strokovno pripravljeni in utemeljeni. **Posebni socialni programi morajo vsebovati natančno opredeljeno vsebino, namen in cilje ter kriterije za koriščenje. Posebno natančno je potrebno**

v posebnih socialnih programih določiti ciljno skupino, ki jih bo koristila, način izvajanja posebnih socialnih programov, čas trajanja programov in njihovo finančno vrednost. Posebne socialne programe mora voditi strokovno usposobljena oseba z ustrezno opravljenim strokovnih izpitom in referencami za njihovo vodenje.

Na koncu vsakega izvedenega posebnega socialnega programa se izvede evalvacija oz. se ugotavlja njegova učinkovitost in uspešnost izvedbe. Posebni socialni programi morajo imeti navedene vse elemente, da se jih lahko opredeli kot posebne socialne programe. Če program teh elementov nima, ni posebni socialni program temveč je dejavnost invalidske organizacije.

SOCIALNOVARSTVENI PROGRAMI

Zakon o socialnem varstvu od leta 2016 opredeljuje, kaj so socialnovarstveni programi. Socialnovarstveni programi so se izvajali že prej, vendar jih je zakon o socialnem varstvu iz leta 2016 na novo opredelil.

Socialnovarstveni programi so namenjeni preprečevanju in reševanju socialnih stisk posameznih ranljivih skupin prebivalstva. Socialnovarstveni programi se izvajajo v skladu z doktrino socialnega dela kot dopolnitev ali alternativa socialno varstvenim storitvam in ukrepom ter se sofinancirajo na podlagi javnih razpisov.

Socialnovarstveni programi, namenjeni preprečevanju in reševanju socialnih stisk posameznih ranljivih skupin prebivalstva, so:

1. javni socialnovarstveni programi,
2. razvojni socialnovarstveni programi,
3. eksperimentalni socialnovarstveni programi,
4. dopolnilni socialnovarstveni programi.

Javni socialnovarstveni programi so programi, ki so se že najmanj tri leta izvajali kot razvojni programi in so strokovno verificirani po postopku, ki

ga sprejme socialna zbornica v soglasju z ministrom, pristojnim za socialno varstvo.

Razvojni socialnovarstveni programi so programi, ki se izvajajo krajše časovno obdobje in še ne izpolnjujejo pogojev za pridobitev strokovne verifikacije.

Eksperimentalni socialnovarstveni programi so programi, ki se lahko izvajajo največ tri leta, in s katerimi se razvijajo nove metode in oblike in pristopi za preprečevanje in reševanje stisk posameznih ranljivih skupin.

Dopolnilni socialnovarstveni programi so programi lokalnega pomena, ki dopolnjujejo mrežo javnih in razvojnih socialnovarstvenih programov, se pa izvajajo po načelih in metodah dela v socialnovarstveni dejavnosti.

Izvajalec socialnovarstvenega programa mora zagotavljati kadrovske in prostorske pogoje ter pogoje glede tehnične opremljenosti glede na vrsto socialnovarstvenega programa, ki ga bo izvajal, ustrezen delež finančnih virov ter druge pogoje, določene v javnem razpisu.

Poleg posebnih socialnih programov lahko invalidska organizacija, ki izpolnjuje pogoje, izvaja tudi socialnovarstvene programe. Pogoji za socialnovarstvene programe so drugačni, bolj natančno določeni kot za posebne socialne programe. Nekatere invalidske organizacije izvajajo javne socialnovarstvene programe, ki so del javne mreže socialnovarstvenih programov Slovenije.

Če se tako posebni socialni programi kot socialnovarstveni program izvajajo v okviru javne službe, programa ne more izvajati invalidska organizacija.

NAMEN POSEBNIH SOCIALNIH PROGRAMOV ZDVIS IN VANJ POVEZANIH DRUŠTEV

Namen izvajanja posebnih socialnih programov je pomagati vojnim invalidom, da lažje premagujejo, ali vsaj lažje prenašajo težave, ki jih povzročajo invalidnost, starost, bolezen in nemočkrat osamljenost in usposobiti vojne invalide za čim bolj neodvisno življenje, njihovo zaposlovanje in vključevanje v družbene, društvene in

druge dejavnosti. Oboje se izvaja z namenom, da se upravičencem, vojnim invalidom, zagotovi ustrezno življenjsko raven in zadovoljivo socialno varnost.

Številne raziskave so potrdile povezavo med invalidnostjo, starostjo in revščino. Težji invalidi se z revščino srečujejo zaradi kombinacije majhnih možnosti za vključevanje v delo, nizkih prihodkov in visokih življenjskih stroškov, ki so posledica invalidnosti. Zaradi kombinacije invalidnosti in staranja ter s tem povezano izključenostjo in tudi revščino je kakovost življenja populacije vojnih invalidov vse bolj odvisna od razvitosti varstva na področju zdravstva in na področju socialnega varstva starejših. Načrtovanje in oblikovanje dejavnosti (posebnih in drugih socialnih programov) bosta vse bolj odvisna od potreb in zmožnosti starajoče se populacije vojnih invalidov in družinskih upravičencev.

Sistemska ureditev dolgotrajne oskrbe za ljudi, ki ne morejo živeti brez tuje pomoči, je več kot nujna, hkrati pa je potrebno tudi v prihodnje zagotoviti pogoje in sredstva za izvajanje posebnih socialnih programov. Veliko več je namreč potreb invalidov, kot je (bo) razpoložljivih kapacitet državne socialno-varstvene oskrbe. Tako posebni socialni programi niso le odgovor na materialno stisko vojnih invalidov, ampak tudi poseben odgovor na pomanjkanje materialnih virov, pomanjkanje socialnih stikov (izolacijo) in na občutek nemoči, ki se lahko kažejo v socialni izključenosti.

Glede na to, da se s starostjo potrebe povečujejo in verjetnost socialne izključenosti narašča, je še kako potrebno razvijati posebne socialne programe v smeri, da vojni invalidi zaradi invalidnosti in visoke starosti ne bi postali izključeni iz drugih socialnih in zdravstvenih dimenzij, kot je na primer družbeno življenje, usposabljanje, rekreacija, ohranjanje zdravja in podobno.

V ZDVIS smo prepričani, da je izvajanje posebnih socialnih programov v zvezi in društvih vojnih invalidov ter drugih invalidskih organizacijah velika pridobitev za invalide, kajti z vključevanjem v programe lažje pridejo do storitev in se po svojih močeh tudi sami aktivno udeležujejo zanje primernih aktivnosti. **Ker za mnoge invalide in družinske upravičence vključitev v programe društev pomeni edino vključitev v družbeno in družabno življenje, je še kako pomembno, da to vedenje postane naše osnovno vodilo pri izvajanju programov.**

Zveza društev vojnih invalidov Slovenije izvaja naslednje posebne socialne programe:

1. Ohranjanje zdravja vojnih invalidov,
2. Integracija težkih, socialno ogroženih in socialno izključenih vojnih invalidov v kulturno in družbeno življenje,
3. Usposabljanje vojnih invalidov za samopomoč in članov društev za delo z vojnimi invalidi,
4. Šport in rekreacija vojnih invalidov,
5. Posebna informativna in založniška dejavnost vojnih invalidov ter informiranje javnosti o položaju vojnih invalidov.

1. OHRANJEVANJE ZDRAVJA VOJNIH INVALIDOV

S posebnim socialnim programom zveza in vanjo povezana društva nadaljujejo tradicijo predhodnice Zveze vojaških invalidov Slovenije (1945), ki je takrat sredstva od prodaje srečk Državne razredne loterije namenila predvsem za program rehabilitacije vojaških vojnih invalidov.

Ugotavljamo, da se storitve za invalide vse bolj krčijo. Raziskava ZDVIS je potrdila dejstvo, da se je v obdobju med leti 1998 in 2004 odstotek vojnih invalidov, ki so bili napoteni na zdraviliško in klimatsko zdravljenje po napotnici ZZZS ali na podlagi zakona o vojnih invalidih, prepolovil, in se je v naslednjih letih še zmanjševal. Ta izpad društva vsaj delno kompenzirajo v okviru tega

Hiška v Čatežu je vse termine polno zasedena.

Notranjost hiške v termah Čatež, v kateri bivajo vojni invalidi v okviru programa Ohranjanje zdravja vojnih invalidov.

programa. Poleg tega je bila z Zakonom o uravnoteženju javnih financ vojnim invalidom trajno odvzeta pravica do zdraviliškega in klimatskega zdravljenja po Zakonu o vojnih invalidih. V skladu s stališči ZDVIS o potrebnosti zdraviliškega in klimatskega zdravljenja in zaradi strogih kriterijev ZZZS za dodelitev te pravice, ostaja program ena od prioritarnih aktivnosti društev in zveze. Sofinanciranje storitev temelji na upoštevanju Pravilnika o merilih za sofinanciranje posebne pomoči vojnim invalidom.

S tem posebnim socialnim programom se vojnim invalidom omogoča ohranjanje zdravja in psihofizične kondicije v naravnih ali klimatskih zdraviliščih. Ključna cilja programa sta, da se vojnim invalidom z zdravstvenimi storitvami v zdraviliščih in s posameznimi terapijami drugih specialistov lajša zdravstvene težave in s tem uspešno preprečuje nastanek drugih oziroma novih obolenj ter vzdržuje, spodbuja in omogoča

splošno boljše počutje vojnih invalidov. **Zdravljenje v zdravilišču je v povprečju sedemdnevno, posamezna terapija se izvaja dnevno.** Program ohranjanje zdravja društva ne izvajajo v lastnih enotah, v tem se program tudi razlikuje od programa zveze.

Zveza društev vojnih invalidov Slovenije ima od leta 2016 v Kampu Terme Čatež v lasti eno počitniško enoto. Pred tem je program izvajala v najeti enoti. Program ohranjanja zdravja se izvaja z bivanjem v hiški ter z izvajanjem terapij v Zdravstvenem centru in v Termalni rivieri. Namen in cilj programa je, da se čim več vojnih invalidov vključi v program in se jim zagotovi ustrezno terapijo.

Po pravilniku zveze imajo vojni invalidi tudi možnost spremstva. Lahko jih spremljajo prostovoljci, družinski člani, partnerji ali prijatelji. Veliko vojnih invalidov je namreč že starejših in potrebujejo pomoč pri vsakodnevni opravi, pa tudi domače družbe, ki jim je javne storitve ne ponujajo, so veseli, zato je ta možnost, ki jo ponuja program zveze, zelo dobrodošla.

»Preživeli smo en prijeten teden dopusta.«

»Čestitke vsem, ki so zaslužni za lepo hiško.«

»Čudovita – čista hiška. Tako tudi zapuščamo. Lepo bivanje želimo tudi ostalim.«

»Bivanje v hiški je zelo prijetno.«

»Z mojem sva se imela zelo lepo in pozabila vse probleme doma. Zahvaljujem se vsem, ki so nama dovolili, da sva lahko v hiški. Najlepša hvala!«

»Ta knjiga vtisov je najboljši dokaz, da smo tisti, ki smo zagovarjali nakup in obnovo hiške, imeli prav. Žal je samo ena edina, zato jo še bolj čuvajmo.«

»Hiška je čudovito urejena. Imeli smo se prijetno in upamo, da se zopet vrnemo.«

Nekaj vtisov uporabnikov programa

Od leta 2015 se je zasedenost terminov povečala iz 77 na 100 odstotkov, število uporabnikov v enakem obdobju pa kar za 50 odstotkov. Skupaj je bilo v petih letih v program vključenih več kot 1050 uporabnikov. Iz knjige vtisov je razvidno splošno in tudi izjemno zadovoljstvo uporabnikov z objektom in celotno storitvijo, ki jim je zagotovljena. Mnenja in predlogi uporabnikov za izboljšanje kakovosti bivanja so bili v veliki meri upoštevani.

Vsako leto se pripravi razpored enotedenskih terminov za celo leto in se z njim seznani društva. V tedenski termin bivanja od nedelje do nedelje so vključene tudi kopalne karte. Tedenski termin lahko koristita tudi dva uporabnika v dveh delih, npr. od nedelje od četrтка in drugi od četrтка do nedelje. **Informacije o koriščenju hiške in storitvah programa ohranjanja zdravja so na voljo v matičnih društvih vojnih invalidov ali pri strokovni službi zveze.**

2. INTEGRACIJA TEŽKIH, SOCIALNO OGROŽENIH IN SOCIALNO IZKLJUČENIH VOJNIH INVALIDOV V KULTURNO IN DRUŽBENO ŽIVLJENJE

Namen organiziranih integracij vojnih invalidov v družbeno življenje je ohranjanje spomina na zgodovinske dogodke in ohranjanje tovariških vezi med soborci, vsemi vojnimi invalidi in ostalimi člani. Namen posebnega socialnega programa je pritegniti čim več vojnih inva-

Vojni invalidi na pohodu za mir (2018).

Ranjenci SVPB Pavla.

lidov, ki živijo sami, k sodelovanju v aktivnostih, ki jih organizira zveza. S tem se osmišlja življenje vojnih invalidov ter se preprečuje socialna izključenost in socialna izolacija.

Osrednji dogodki integracije vojaških invalidov so srečanja vojnih invalidov, družinskih članov in drugih članov društev. V letu 2020 bo srečanje 23. maja.

Zveza sodeluje tudi pri drugih oblikah integracije vojnih invalidov, kot sta spominska prireditve v počastitev prenosa ranjencev iz Gorenjske in Primorske na Notranjsko na Vojskem ter spominsko srečanje ranjencev in medicinskega osebja partizanskih bolnišnic Franja in Pavla na Hudem polju. Prireditvi sta tradicionalno zadnjo soboto v avgustu. Zveza je vključena v soorganizacijo pohoda za mir v Ljubljani, 21. septembra, ter slovesnosti v počastitev mednarodnega dneva miru na Cerju

Srečanje vojnih invalidov v Litiji (2019).

pri Pomniku braniteljem slovenske zemlje, v soboto, ki je najbližje 21. septembru. Vključuje se tudi v slovesnosti in dogodke v spomin na legendarnega partizanskega komandanta Franca Rozmana Staneta v novembru. Zveza sodeluje tudi na drugih prireditvah, med njimi na slovesnosti v spomin na delovanje partizanske bolnišnice Zalesje na Ostrožnem vrhu sredi maja, na spominski prireditvi v spomin na evakuacijo 608 ranjencev v Bari v Nadlesku, konec julija, na slovesnosti v spomin na delovanje Okrevališča št. 1 SVPB Pavla na Malih Vršah, prvo soboto v septembru in na slovesnosti ob prazniku vrnitve Primorske matični domovini, v soboto najbližje 15. septembru.

Z vidika ohranjanja socialnih vezi in vključevanja v družbeno in kulturno okolje ter zaradi ohranjanja vrednot in spomina na našo polpreteklo zgodovino, za kar se društva vojnih invalidov in zveza zavzemajo, je prav, da se člani udeležijo omenjenih in tudi drugih srečanj in slovesnosti.

3. USPOSABLJANJE VOJNIH INVALIDOV ZA SAMOPOMOČ IN ČLANOV DRUŠTEV ZA DELO Z VOJNIMI INVALIDI

Zveza vse od leta 1997 vsako leto pripravi posvet in več seminarjev usposabljanja vojnih invalidov in prostovoljcev, zlasti tistih na vodilnih položajih, z namenom usposabljanja za uspešno vodenje društev ter načrtovanje in izvajanje programov,

Posvet v Mali Nedelji (2019).

posebej za pomoč vojnim invalidom na domu in ohranjanju socialnih stikov ter na področju športa in rekreacije.

Usposabljanja se izvajajo na dveh glavnih ravneh:

1. Z različnimi oblikami usposabljanj se vojnimi invalidom posreduje potrebne informacije in znanja za lažje premagovanje vsakodnevnih življenjskih težav, kar pripomore k njihovemu samostojnejšemu življenju. S tem se jih tudi spodbuja k aktivnemu ukvarjanju z lastnim položajem in k iskanju rešitev.
2. Z različnimi usposabljanji se prostovoljcem članom društev zagotovi dovolj znanja in informacij, ki jim koristijo pri delu z vojnimi invalidi oziroma pri izvajanju posebnih socialnih programov. **Poudarek je na krepitvi sposobnosti in znanj s področja varstva starostnikov, učenju socialnih veščin, spoznavanju zakonodaje s področja varstva vojnih invalidov in drugih upravičencev po zakonu o vojnih invalidih. Eden od ciljev programa je izboljšanje kakovosti izvajanja posebnih socialnih programov.**

Dejavnost v zvezi in društvih vojnih invalidov temelji pretežno na prostovoljcih. **Vloga prostovoljcev je v društvih vojnih invalidov izredno pomembna, saj so vezni člen med vodstvom in člani društva.** Za njihovo učinkovito delo je nujno, da se usposablajo in nabirajo

Posvet v Laškem (2016).

Posvet v Ljubljani (2017).

nova znanja. Znanje in informiranost sta temelj za spoprijemanjem s težavami. Delo z vojnimi invalidi, ki so v povprečju visoke starosti, zahteva še posebej veliko socialnega znanja. Usposabljanje ni le podajanje primernih znanj za delo z vojnimi invalidi in krepitev socialnih veščin, temveč tudi okolje, kjer prostovoljec lahko razrešuje svoje dileme in težave, s katerimi se srečuje pri delu.

Razlika med društvenim programom in programom na državni ravni je v tem, da zveza organizira usposabljanja predstavnikov vseh društev, društva pa izvajajo usposabljanja za svoje člane, s tematikami, ki so specifične za njihovo delo in lokalno okolje. **Lahko rečemo, da je program zveze temelj za izvajanje programa na lokalni ravni.** Društva vojnih invalidov po potrebi organizirajo različna predavanja, posvete in usposabljanja za vojne invalide s temami kot so zdravje, rekreacija, uporaba specifičnih pripomočkov (uporaba slušnega aparata, sladkorna bolezen, kako ravnati v primeru požara, zdrava prehrana ...), premagovanje življenjskih težav, ki so povezane s starostjo, invalidnostjo, boleznijo. Tematika usposabljanj je oblikovana na podlagi potreb vojnih invalidov. Usposabljanja zveza in društva izvajajo z lastnimi kadri ali pa najamejo strokovnjaka za določeno področje. Vseh usposabljanj na ravni zveze se je udeležilo že več kot 1700 prostovoljcev in vojnih invalidov.

Evalvacijski vprašalniki so pokazali, da so udeleženci posvetov zelo zadovoljni. Ocenjeno je, da so posveti primeren način komuniciranja z družbi, način izmenjave znanj in izkušenj, vzpostavljanja novih socialnih stikov in mreženja med vsemi vključenimi v izvajanje posebnih socialnih programov za vojne invalide.

Pogled nazaj kaže, da se je dejavnost v duhu uresničevanja poslanstva zveze uspešno uresničevala. Za uspehe pri zagotavljanju stabilnega financiranja dejavnosti, pridobivanju materialnih sredstev, predvsem lastnih prostorov zveze in kapacitet za izvajanje dejavnosti na lokalni ravni, učinkovito vodenje politike izbora ustreznih programov in vključevanje čim večjega števila uporabnikov vanje, gre zasluga in zahvala številnim aktivistom prostovoljcem, funkcionarjem in mreži poverjenikov na terenu, ki so prevzeli breme nalog, ki jih izvajajo.

4. ŠPORT IN REKREACIJA VOJNIH INVALIDOV

Namen športno-rekreativnih prireditev, ki jih izvaja ZDVIS, je spodbujanje vojnih invalidov, da se aktivno ukvarjajo z rekreacijo in da se jim omogoči preverjanje zmogljivosti na prireditvah tekmovalnega značaja in pripravljanje za vključevanje v rekreativni in tudi tekmovalni šport invalidov.

Namen izvajanja programa je, da se vojni invalidi čim bolj množično udeležujejo rekreacije

Tekmovanje v ribolovu na Ptuj (2008).

Najboljši na Športnih igrah ZDVIS (2019).

in športa na lokalni ravni v društvih vojnih invalidov. Cilj je izvesti vse načrtovane športno-rekreativne prireditve in povečati vključenost vojnih invalidov.

Vsako leto zveza organizira športne igre. V letu 2020 bodo 18. aprila. Zveza organizira tudi športna prvenstva, in sicer v kegljanju, balinanju, ribolovu, petanki, šahu, pikadu in streljanju z zračno puško. Najboljši tekmovalci na prvenstvih zveze v različnih panogah se udeležijo državnega prvenstva, ki ga organizira Zveza za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijski komite. V letu 2018 je ekipa ZDVIS dosegla tretje mesto na državnem prvenstvu v pikadu, kar je prvi tako visok ekipni dosežek vojnih invalidov.

Društva vojnih invalidov v okviru tega programa izvajajo eno ali več oblik rekreacije, ki so prilagojene potrebam in zmožnostim vojnih invalidov.

Tekmovanje v šahu (2019).

Udeleženci športnih iger ZDVIS

Dejavnosti so strokovno vodene in se izvajajo v lastnih (v manjši meri; npr. šah), najetih športnih objektih (bazeni, strelišča, balinišča, kegljišča) ali v naravi (pohodi ipd.). Društva vojnim invalidom omogočajo redno rekreiranje (vadba, treningi) in tudi udeležbo na različnih tekmovanjih ter izvajajo meddruštvena tekmovanja. Razlika med programom rekreacije društev in programom zveze je, da zveza organizira športno rekreativne prireditve za vse vojne invalide, medtem ko društva športno rekreativne vsebine prilagajajo in zagotavljajo članom društva v njihovem lokalnem okolju. Društva organizirajo tudi druge rekreativne aktivnosti za ohranjanje in krepitev zdravja vojaških invalidov.

V zapisih Zbornika ob 20. obletnici delovanja ZŠIS-PK je razvidno, da začetki športne dejavnosti vojaških invalidov segajo v leto 1946. **»Vedno smo zasledovali osnovni cilj: vključiti čim več invalidov v aktivne programe, ki bodo koristili njihovi fizični in psihični kondiciji«**, je v spominih na začetke invalidskega športa poudaril Miro Vesel. Namen izvajanja posebnega socialnega programa športa in rekreacije se v 25 letih ni spremenil. Ne želimo, da se ukvarja s športom le peščica invalidov, ki bodo dosegali blesteče rezultate in norme, ampak da k udejstvovanju v športu pritegnemo čim večje število vojnih invalidov vseh starosti in vrst invalidnosti.

5. POSEBNA INFORMATIVNA IN ZALOŽNIŠKA DEJAVNOST VOJNIH INVALIDOV

Zveza društev vojnih invalidov Slovenije se je od svoje ustanovitve zavedala pomena informiranja, zato je programu informiranja v 25 letih delovanja namenjala vse večjo pozornost.

Namen programa je obveščanje vojnih invalidov, drugih članov društev vojnih invalidov in javnosti, o življenju in delu vojnih invalidov, o dejavnosti društev vojnih invalidov ter storitvah, ki jih društva zagotavljajo in izvajajo v okviru posebnih socialnih programov.

Cilj je čim večja informiranost omenjenih deležnikov, hkrati pa prispevati k izboljšanju družbene sprejetosti vojnih invalidov in splošnega dojemanja invalidov v slovenskem in širšem prostoru.

V prvih letih delovanja je zaradi skromnih sredstev, ki so bila na voljo, komunikacija med društvi vojnih invalidov in zvezo potekala le s pisnimi obvestili. V iskanju bolj neposredne poti do članov društev je zveza leta 2001 začela izdajati lastno glasilo, ki ga v roke poleg vseh članov društev dobijo tudi državne institucije in sorodne organizacije ter zamejci vojni invalidi v Furlaniji – Julijski krajini.

ZDVIS je leta 2005 izdal knjigo: *Vojni invalidi, Pravna zaščita in organiziranost vojnih invalidov na Slovenskem.*

V Naših vezeh ZDVIS redno objavlja načrtovane dejavnosti zveze in društev vojnih invalidov za tekoče tromesečje.

Ideja informativne dejavnosti se je rodila na lokalni ravni, ko sta Društvo vojnih invalidov Ljubljana in Društvo civilnih invalidov vojn Ljubljana, 18. marca 1998

začela z izdajanjem skupnega biltena Stičko. Glasilo je decembra 2001 preraslo lokalni okvir in postalo skupen projekt Zveze društev vojnih invalidov Slovenije in Zveze društev civilnih invalidov vojn Slovenije. Prvo številko sta sicer izdala skupaj ZDVIS in Društvo civilnih invalidov vojn Ljubljana, oktobra 2002 pa društvo nadomesti Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije. Vsebinsko se je glasilo okrepilo s stalnimi rubrikami in aktualnimi temami, zanimivimi širšemu krogu bralcev vseh društev obeh zvez. Leta 2005 se je Stičko preimenoval v Naše vezi, ki vsa leta izhajajo štirikrat na leto in so brezplačne.

V Naših vezeh ZDVIS redno objavlja načrtovane dejavnosti zveze in društev vojnih invalidov za tekoče tromesečje. **Del glasila je posvečen ustvarjalnosti članov, saj so med njimi tudi pesniki, pisatelji in likovni ustvarjalci, društva pa objavljajo svoje prispevke o izletih in druženjih, na katerih ima pomembno vlogo omejevanje socialne izključenosti invalidov.** Prispevki v glasilu so raznoliki, odražajo aktivnosti društev in beležijo pomemben dogodek. Od izdajanja skupnega glasila s civilnimi invalidi vojn je

Trije zborniki ZDVIS so izšli ob 10., 15., in 20. obletnici obstoja zveze.

do septembra 2019, izšlo 80 številk Naših vezi. Največja naklada je bila decembra 2002, ko je glasilo izšlo v 7000 izvodih.

Zveza na državni ravni preko glasila, biltenov, spletne strani ter nastopov v radijskih in televizijskih oddajah objavlja informacije za vsa društva vojnih invalidov in širšo javnost, program informiranja v društvih pa je usmerjen na specifične društvene in lokalne informacije. Informativni bilteni zveze se praviloma nanašajo na določeno ožjo tematiko ali poseben socialni program. Biltene občasno izdajajo tudi nekatera posamezna društva vojnih invalidov in v njih člane obširneje obveščajo o delovanju društev na lokalni ravni.

ZDVIS se trudi javnost obveščati o položaju vojnih invalidov tudi z občasnimi nastopi v nacionalnem in lokalnih radijskih medijih (Radio Celje, Radio Robin, Radio Triglav, Štajerski val) in na televiziji (RTV Slovenija), o ZDVIS in njenih dejavnostih pa pišejo tudi drugi tiskani in spletni mediji (STA, MMC RTV SLO), in mediji sorodnih organizacij (NSIOS, ZIFS - Sporočevalec, Svobodna beseda, Maistrov glas).

Pomemben informacijski kanal obveščanja javnosti je tudi spletna stran zveze www.zdvis.si. Na spletni strani je tudi razdelek dostopen samo društvom vojnih invalidov, kar omogoča boljše informiranje (tudi v času izven uradnih ur).

Zveza vsa leta delovanja podpira izdajateljsko dejavnost na področju, ki se nanaša na vojne invalide in s tem spodbuja zgodovinopisje ter ohranjanje spomina na velike vrednote slovenske zgodovine, še posebej vrednote partizanske sanitete. V knjižni obliki sta izšli dve raziskavi o socialnem položaju vojnih invalidov in družinskih članov v Sloveniji, za obdobje 1997/1998 in 2004/2005. Leta 1998 je zveza sofinancirala knjigo *V objemu človečnosti, partizansko zdravstvo na Slovenskem 1941 – 1945*, ki jo je napisal vojni invalid, zgodovinar in višji kustos Mirko Fajdiga. Kasneje je zveza pomagala pri izdaji knjig Dušana Mevlje, vojnega invalida in kulturnika, Janka Kostnapfla, psihiatra, ki se je ukvarjal z duševnim zdravjem borcev, Lipeja Kolenika, vojnega invalida z avstrijske Koroške, Mirka Fajdige, Karla Udoviča, vojnega invalida iz Kopra ter Rudija Roglja, vojnega invalida iz Maribora.

Ker v Sloveniji še ni bilo literature, ki bi celovito obravnavala skrb in organiziranost vojnih invalidov, **je ZDVIS leta 2005 izdal prvo takšno knjigo: Vojni invalidi, Pravna zaščita in organiziranost vojnih invalidov na Slovenskem.** Štiri poglavja, ki obravnavajo tematiko vojnih invalidov od antike preko avstroogrskega obdobja do danes, so napisali Peter Pavel Klasinc, France Kresal, Božo Repe in Vladimir Pegan. Ob 10., 15. in 20. obletnici je zveza izdala tudi vsebinsko bogate zbornike.

Program je v prvi vrsti namenjen informiranju. Želimo pa tudi spodbuditi vojne invalide in ostale člane društev vojnih invalidov, da še bolj sodelujejo pri nastajanju glasila Naše vezi in prispevajo svoje prispevke, pesmi, fotografije in drugo. Želimo si, da bi snovalci Naših vezi, uredniški odbor, strokovna služba zveze in člani društev vojnih invalidov z angažiranim pisanjem še naprej prispevali k temu, da Naše vezi ne le s svojim imenom, ampak tudi z vsebino ostanejo močen identifikacijski in povezovalni element vojnih invalidov.

POSEBNI SOCIALNI PROGRAMI DRUŠTEV VOJNIH INVALIDOV

14 društev vojnih invalidov izvaja naslednje posebne socialne programe:

1. Ohranjanje zdravja vojnih invalidov v naravnih in klimatskih zdraviliščih ter terapije,
2. Kompenziranje invalidnosti in ohranjanje socialnih stikov,
3. Preprečevanje in odpravljanje ovir v fizičnem in socialnem okolju ter oskrba s tehničnimi pripomočki,
4. Skrb za zdravje vojnih invalidov z rekreacijo,
5. Usposabljanje vojnih invalidov za premagovanje življenjskih težav in usposabljanje članov društev za delo z vojnimi invalidi,
6. Posebna informativna in založniška dejavnost vojnih invalidov ter informiranje javnosti o položaju vojnih invalidov.

Nazivi društvenih programov so podobni programom zveze, vendar je njihova vsebina nekoliko drugačna, saj je prilagojena vojnim invalidom in članom posameznega društva. Opredelili smo še razlike v programih ohranjanja zdravja v zdraviliščih, usposabljanja, informativne dejavnost ter športa in rekreacije. Primerljiv programu integracije je poseben socialni program

KOMPENZIRANJE INVALIDNOSTI IN OHRANJANJE SOCIALNIH STIKOV

Med vojnimi invalidi je čedalje več takih, ki živijo sami, so opešanega zdravja in zaradi tega potrebujejo vse več pomoči od drugih. S tem programom se društvo vključuje v mrežo tistih, ki na organiziran način skrbijo za ustrezno oskrbo najšibkejših predvsem na domu, kamor sodijo tudi starejši in težji vojni invalidi. Glede na starost vojnih invalidov in z njo povezanimi težavami (slabše zdravje, nemobilnost, izguba partnerja) je verjetnost njihove socialne izključenosti vse večja. S programom se vzpostavlja socialne stike preko prostovoljcev, z namenom ugotavljanja razmer, v katerih živi vojni invalid. Glede na ugotovljene potrebe se zagotavlja neposredno laično ali strokovno zdravstveno ali socialno pomoč na domu. Tako izvajanje tega programa pripomore k temu, da ostareli vojni invalidi čim dlje ostanejo v domačem okolju, hkrati pa se vojne invalide osvešča o mogočih načinih zadovoljevanja njihovih specifičnih potreb v lokalnem okolju, preprečuje osamljenost in odtujenost z družo-

Zbori članov društev so vedno zelo obiskani in pomembni za ohranjanje socialnih stikov in seznanjanje z informacijami, ki so pomembne za življenja vojnih invalidov.

DVI Notranjske na izletu (2019).

njem s sebi enakimi, izmenjavanjem izkušenj in kulturnim udejstvovanjem.

Invalidom s težjo invalidnostjo ali zelo slabega zdravstvenega stanja in tistim, ki živijo v zelo slabih socialnih razmerah, nudijo društva invalidov največ pozornosti v vseh pogledih, in sicer v obliki organiziranih obiskov za pomoč, organiziranih srečanj (ob praznikih, jubilejih), dnevnih taborov, ekskurzij, pohodov, sprehodov, prostočasnih delavnic, ogledov predstav, razstav ipd. **Poudarek je na organiziranih obiskih za**

pomoč vojnim invalidom na domu, v domovih za starejše in v bolnišnicah. Sem sodijo tudi *prostočasne oziroma klubske dejavnosti* (delavnice) in aktivnosti negovanja tradicij in vrednot dogodkov, ki imajo za vojne invalide poseben pomen. Velik poudarek se namenja vključevanju članov v kulturno in družbeno življenje in njihovu druženju. Ker se populacija stara in ji peša zdravje, se vse večji poudarek daje organiziranju posebnih prevozov za najbolj pomoči potrebne.

Za povezovanje in združevanje vojnih invalidov na lokalni ravni so zadolžena društva vojnih invalidov, koordinacija med društvi in povezovanje na državni ravni pa je v pristojnosti ZDVIS, ki v ta namen že dvajset let organizira srečanje vojnih invalidov, družinskih članov in njihovih prijateljev.

Društva svoje starejše člane, obiskujejo tudi doma in v domovih za starejše. (Dvi Grosuplje, 2017)

S programom letnih aktivnosti društva svoje člane večinoma seznani v društvenih glasilih in biltenih. Vodstva in vodje programov društev bodo veseli vašega obiska na sedežu društva, kjer so vam pripravljeni nuditi informacije. Veseli bodo, če vas bo vsebina programov pritegnila k udeležbi, zato so vaše pobude vedno dobrodošle.

Program, ki ga zveza ne izvaja in je izključno v domeni društev vojnih invalidov je

PREPREČEVANJE IN ODPRAVLJANJE OVIR V FIZIČNEM IN SOCIALNEM OKOLJU TER OSKRBA S TEHNIČNIMI PRIPOMOČKI

Namen izvajanja tega posebnega socialnega programa je pomagati najbolj socialno ogroženim vojnim invalidom pri odpravljanju njihovih stisk na socialnem, zdravstvenem, stanovanjskem in eksistencialnem področju in jim omogočiti lažjo premostitev nepredvidenih težkih okoliščin za njihov boljši vsakdan. Cilj programa je, da se identificira najbolj pomoči potrebne vojne invalide in zanje poišče ustrezne rešitve.

V skladu s potrebami članov je v socialno-zdravstveno dejavnost **vtkana skrb za socialno in zdravstveno varstvo članov, predvsem bolnih, ostarelih in osamelih**. Poseben socialni program, ki je izrazito naravnan na socialno najšibkejšo in najtežje vojne invalide, vključuje: pomoč pri nakupu (sofinanciranje) nujnih tehničnih, ortopedskih in medicinskih pripomočkov, če jih vojni invalid ne prejme po drugih predpisih; informiranje o možnostih pridobitve teh pripomočkov na podlagi predpisov; pomoč pri prilagoditvi (adaptacija) bivalnega prostora za težje gibalno ovirane vojne invalide; posebna pomoč v primeru

dolgotrajne bolezni, naravne ali druge nesreče ter v drugih izjemnih okoliščinah (v primeru smrti v družini, brezposelnosti, bistveno poslabšane zdravja); pomoč na domu (gospodinjska opravila, družabništvo, lažja fizična dela); nega na domu (zdravstvena oskrba, nega v ožjem smislu). Društvo za najbolj pomoči potrebne vojne invalide organizira ustrezno zdravstveno oskrbo preko usposobljenih kadrov (npr. patronažna služba, organizacije, ki se ukvarjajo z nego na domu). Socialno oskrbo (ohranjevanje socialnih stikov, gospodinjske storitve) društvo pomoči potrebnim nudi preko drugih organizacij in tudi z lastnimi kadri.

Merila in kriteriji za dodeljevanje pomoči so določeni v Pravilniku o merilih za sofinanciranje posebne pomoči vojnim invalidom in drugim članom društev vojnih invalidov.

Društva opažajo, da splošno poslabšano socialno in ekonomsko stanje starejše populacije občutijo tudi vojni invalidi. Potrebe starajočih invalidov so iz leta v leto večje, cene storitev na trgu pa zanje velikokrat previsoke. S tega vidika je program pomembno dopolnilo javnim storitvam. Interes uporabnikov za vključevanje v program je vse večji, kar se odraža v povečanju števila uporabnikov.

Ekскурzije so pomemben del programa za preprečevanja socialne izključenosti. DVI Slovenske Istre Koper (2018).

Vse informacije v zvezi z vključitvijo v programe nudijo matična društva vojnih invalidov.

FINANCIRANJE PROGRAMOV

Zakon o društvih opredeljuje, da se lahko društva financirajo iz članarine, javnih sredstev, prispevkov donatorjev, sponzorskih sredstev, volil in daril ter pridobitne dejavnosti. Volilo pomeni, da društvo prejme določeno premoženje, to je nepremičnino, premičnino, denarna sredstva in drugo po zapustnikovi smrti. Bistvena je razlika med prispevki donatorjev in sponzorskimi sredstvi. O donaciji govorimo takrat, ko podjetje, organizacija ali posameznik podari denarna sredstva društvu brez protiusluge, brez obveznosti. Lahko pa donator določi, za kateri namen naj se sredstva porabijo. Sponzor pa lahko v zameno za sponzorska sredstva zahteva določeno protiuslugo, npr. oglaševanje na srečanju članov društva, oglas v biltenu društva in drugo.

Društvo lahko opravlja tudi pridobitno dejavnost, vendar mora biti presežek prihodkov nad odhodki namenjen za osnovno dejavnost društva. Društva so nepridobitna in neprofitna.

Da je društvo nepridobitno pomeni, da ni ustanovljeno za pridobivanje dobička.

Neprofitna dejavnost društva pa pomeni, da se presežek prihodkov nad odhodki uporablja izključno za doseganje namena in ciljev društva, in da društvo svojega premoženja ne deli med ustanovitelje, člane ali druge fizične osebe. Po zakonu je delitev premoženja med člane društev nična.

Društvo se lahko pripoji k drugemu društvu ali se z drugim društvom spoji. V preteklosti je ZDVIS združeval 17 društev, zdaj jih ima 14, ker so se tri društva vojnih invalidov pripojila k drugemu društvu vojnih invalidov.

Zveza društev vojnih invalidov Slovenije se financira iz različnih virov. Najpomembnejši vir so sredstva Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji (FIHO), financira pa se tudi iz državnega proračuna preko Ministrstva za delo, družino, socialne

zadeve in enake možnosti, iz prispevkov članov za srečanje vojnih invalidov in športne dejavnosti ter lastnih sredstev zveze.

FIHO sofinancira posebne socialne programe, delovanje in naložbe invalidskih in humanitarnih organizacij. Vsako leto objavi javni razpis, na katerega se zveza skupaj z vsemi društvi vojnih invalidov prijavi. V skladu s pravilniki FIHO zveza odda enotno vlogo za sredstva za prihodnje leto za zvezo in društva vojnih invalidov.

Ministrstvo za delo objavi javni razpis za vojne invalide in žrtve vojnega nasilja vsaki dve leti. Na javni razpis MDDSZ zveza odda enotno vlog skupaj z vsemi društvi vojnih invalidov.

Tako na javni razpis FIHO kot na MDDSZ društva vojnih invalidov sama ne morejo kandidirati.

Društva vojnih invalidov se lahko vsako leto samostojno prijavljajo na javni razpis MDDSZ za sofinanciranje socialnovarstvenih programov in na javne razpise občin na področju invalidskega in socialnega varstva ter druge razpise.

STATUS ZDVIS

Zveza društev vojnih invalidov Slovenije ima od leta 2003 status invalidske in status reprezentativne invalidske organizacije za vojaške vojne in vojaške mirnodobne invalide. ZDVIS ima tudi status nevladne organizacije v javnem interesu (2019). Oba statusa je zvezi podelilo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Vladimir Pegan
Andreja Markovič

Izvajanje posebnih socialnih programov in drugih programov Zveze društev vojnih invalidov Slovenije sofinancirata Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v republiki Sloveniji in Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI

FUNDACIJA ZA
FINANCIRANJE
INVALIDSKIH IN
HUMANITARNIH
ORGANIZACIJ
V REPUBLIKI
SLOVENIJI

ČLANSTVO ZDVIS V DRUGIH ORGANIZACIJAH

ZVEZA DRUŠTEV VOJNIH INVALIDOV SLOVENIJE JE TUDI ČLANICA DRUGIH ORGANIZACIJ. OD LETA 1997 JE ČLANICA SVETOVNE FEDERACIJE VETERANOV, OD LETA 1997 JE ČLANICA SOCIALNE ZBORNICE SLOVENIJE, OD LETA 1995 JE ČLANICA NACIONALNEGA SVETA INVALIDSKIH ORGANIZACIJ SLOVENIJE IN USTANOVITELJICA USTANOVE FRANCA ROZMANA – STANETA (1998). ZVEZA JE TUDI USTANOVITELJICA KOORDINACIJE DOMOLJUBNIH IN VETERANSKIH ORGANIZACIJ SLOVENIJE (2008).

SVETOVNA FEDERACIJA VETERANOV

Svetovna federacija veteranov je mednarodna, neprofitna, nevladna organizacija, ki povezuje organizacije, ki se zavzemajo za mir. Ustanovljena je bila v Parizu, 27. novembra 1950, kot Mednarodna zveza organizacij vojnih veteranov. Ustanovili so jo predstavniki veteranskih organizacij, udeleženk protinacistične in protifašistične koalicije iz druge svetovne vojne iz osmih držav, in sicer: Belgije, Francije, Italije, Luksemburga,

Nizozemske, Turčije, ZDA in Jugoslavije. Na generalni skupščini leta 1951 v Beogradu se je organizacija iz Mednarodne zveze organizacij vojnih veteranov preimenovala v Svetovno federacijo veteranov.

Cilj SFV je čim boljša pravna zaščita vojnih veteranov in njihovih družin. SFV priporoča državam, da s pravnega in socialnega vidika čim bolj zaščitijo vojne veterane, in je v ta namen sprejela številne

Člani slovenske delegacije pri francoskem veleposlaniku ob robu redne skupščine Svetovne federacije veteranov 2019.

resolucije. ZDVIS sodeluje v Stalnem odboru za evropske zadeve in na svetovni ravni. Poleg ZDVIS so člani SFV iz Slovenije še: ZZB za vrednote NOB Slovenije, Zveza policijskih veteranskih društev Sever, Zveza veteranov vojne za Slovenijo in Zveza društev MORiS. V letu 2019 je bilo v SFV včlanjenih 172 veteranskih organizacij iz 121 držav, kar predstavlja približno 45 milijonov vojnih veteranov po vsem svetu.

Generalna skupščina Združenih narodov je leta 1981, 21. september proglasila za svetovni dan miru. SFV spodbuja svoje člane, da na ta dan izvedejo pohod za mir. V Sloveniji pohod za mir vsako leto, 21. septembra, organizirajo članice Svetovne federacije veteranov iz Slovenije.

SOCIALNA ZBORNICA SLOVENIJE

Socialna zbornica Slovenije (SZS) je osrednje strokovno združenje na področju socialnega in invalidskega varstva. V SZS se vključujejo izvajalci s področja socialnega varstva in drugi izvajalci, ki prispevajo k socialni blaginji in izboljšanju stanja na področju socialnega varstva. SZS ima individualne in kolektivne člane.

Zbornica je bila ustanovljena 7. junija leta 1993. Steber njene dejavnosti je skrb za povezanost, razvoj in strokovni dvig socialno-varstvene dejavnosti. Poslanstvo zbornice je povezovanje socialno-varstvene dejavnosti na vseh ravneh, od lokalne do državne, in vseh sektorjev: državnega, nevladnega in zasebnega, v skrb za razvoj in dvig strokovne ravni izvajanja socialno varstvene dejavnosti. SZS ima javna pooblastila pristojnega ministrstva za izvajanje izpitov za strokovne delavce in sodelavce na področju socialnega varstva, inštrukcijsko svetovanje, ocenjevanje in verifikiranje socialnovarstvenih programov ter izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev in sodelavcev na področju socialnega varstva in druge dejavnosti.

USTANOVA FRANCA ROZMANA – STANETA

Ustanovo Franca Rozmana – Staneta so 20. maja 1998 ustanovili Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, Zveza društev vojnih invalidov Slovenije in Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije. Pozneje so se ustanovi pridružile še druge organizacije: Zveza policijskih veteranskih društev Sever, Zveza slovenskih častnikov, Društvo za negovanje rodboljubnih tradicij TIGR Primorske, Zveza veteranov vojne za Slovenijo in Društvo izgnancev Slovenije 1941 – 1945.

Ustanova Franca Rozmana – Staneta deluje na področju socialne in humanitarne dejavnosti ter zdravstvenega varstva, tako da pomaga tistim, ki so pomoči potrebni. Deluje tudi na področju krepitve domoljubja, solidarnosti, obrambe domovine, odločnosti pri pridobivanju znanja ter ohranjanja zgodovinskega spomina, tradicij in vrednot upornišva.

Dejavnost ustanove Franca Rozmana – Staneta je organiziranje in pridobivanje donacij in drugih denarnih in nedenarnih sredstev za uresničevanje namena ustanove. Sredstva se namenijo za obliko posebne pomoči posameznikom, prispevke za knjižna in umetniška dela, razstave ter spominska obeležja s tematiko upornišva. Dejavnost ustanove je nepridobitna.

NACIONALNI SVET INVALIDSKIH ORGANIZACIJ SLOVENIJE

NSIOS je bil ustanovljen v skladu z določili Zakona o invalidskih organizacijah in zastopa interese prek sto tisoč slovenskih invalidov. V NSIOS je vključenih 24 invalidskih organizacij, ki predstavljajo 98,5 odstotka vseh organiziranih slovenskih invalidov in delujejo v več kot 220 lokalnih društvih po vsej Sloveniji. NSIOS je tudi polnopravni član Evropskega invalidskega foruma (European Disability Forum – EDF). To pomeni, da povzema vse sodobne evropske invalidske politike, hkrati pa posreduje specifične slovenske invalidske in-

NACIONALNI SVET INVALIDSKIH ORGANIZACIJ SLOVENIJE O ZVEZI DRUŠTEV VOJNIH INVALIDOV SLOVENIJE

Zgodovina Zveze društev vojni invalidov Slovenije je tudi zgodovina Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije, na kar smo zelo ponosni. V četrto stoletje se je družba močno spremenila, prav tako sta se spremenila sistem invalidskega varstva in strokovna doktrina. Spremembe so lahko dobre, silijo nas v razvoj, v premike, vendar so pri tem dobrodošli otoki stabilnosti in za invalidsko gibanje je bil ZDVIS vedno izredno pomemben steber stabilnosti. Invalidske organizacije so

sila raznolike in za krovno združenje pomeni vsaka od njih dodano vrednost na drugačen način. Dodana vrednost ZDVIS za NSIOS je bila vedno visoka stopnja kompetentnosti, profesionalnosti in zanesljivosti in menimo, da gre za eno od invalidskih organizacij, ki najbolj zvesto sledi poslanstvu in vrednotam, ki jih zastopa in zagovarja, kar je gotovo tudi eden od razlogov njenega uspeha.

Borut Sever, predsednik Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije

terese in aktualne vsebine za oblikovanje novih sistemskih rešitev, ki so po svoji naravi značilne in obvezne za našo državo. NSIOS si prizadeva za čim boljše pravno zaščito invalidov v Sloveniji. Pri tem najpogosteje sodeluje z Direktoratom za invalide pri Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Eden od namenov Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije je usklajevanje interesov vseh invalidov v državi, ob upoštevanju značilnosti posameznih vrst invalidnosti in avtonomnosti vsake invalidske organizacije, pa tudi artikuliranje in zastopanje skupnih in posameznih interesov invalidov v civilnem dialogu med invalidskimi organizacijami, z državnimi in drugimi javnimi institucijami ter strokovnimi združenji in drugimi javnostmi. Velik pomen je dan tudi zagovarjanju državljanov, političnih, socialnih, ekonomskih in kulturnih pravic invalidov, kakor jih opredeljujejo mednarodne konvencije, Standardna pravila OZN, pogodbe in smernice EU, ustanovna pogodba EU, Madridska deklaracija, Ustava Republike Slovenije, slovenska zakonodaja in razvojna strategija invalidskega varstva.

Prav NSIOS-u gre zasluga, da je leta 2004 v

14. člen Ustave Republike Slovenije, ki govori o enakosti pred zakonom vpisana beseda »invalidnost«. Člen se tako glasi: V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino.

KOORDINACIJA DOMOLJUBNIH IN VETERANSKIH ORGANIZACIJ SLOVENIJE

Letos ZDVIS zaznamuje tudi desetletnico aktivnega delovanja v Koordinaciji domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije (KoDVOS), ki je bila 16. septembra 2008 ustanovljena z dogovorom o sodelovanju med domoljubnimi in veteranskimi organizacijami, katerih pripadniki delujejo v javnem interesu na področju obrambe, ohranjanja vrednot boja za lastno državo in narodovo samoohranitev, razvijanja domoljubja in rodoljubnih tradicij ter si prizadevajo za ohranitev miru in sožitja med narodi.

KoDVOS sestavljajo: Zveza društev General Maister, Društvo za negovanje rodoljubnih tradicij

KOORDINACIJI DOMOLJUBNIH IN VETERANSKIH ORGANIZACIJ SLOVENIJE O ZVEZI DRUŠTEV VOJNIH INVALIDOV SLOVENIJE

Vsem članicam in članom ter vodstvu Zveze društev vojnih invalidov Slovenije čestitam ob 25-letnici delovanja v samostojni Sloveniji. Ta organizacija ima zavidljivo zgodovinsko razvojno pot, ki na Slovenskem poteka že 144 let. Letošnje praznovanje ima podlago v predhodnici, Zvezi vojaških vojnih invalidov Slovenije, ki je na območju nekdanje skupne države in v Sloveniji delovala pol stoletja, do leta 1995. To izpostavljam zaradi dejstva, ki ga ne smemo prezreti, to pa je, da socialna in zdravstvena zaščita ter veteranska zaščita vojnih invalidov ne more in ne sme biti stvar politične pripravljenosti ali preračunljivosti, saj so se vojni invalidi znašli v stanju ne po svoji volji, ampak v službi za domovino in vojni zanje oziroma v zvezi z njo.

ZDVIS je ena od ustanovnih članic Koordinacije domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije (KoDVOS). Poleg tega kot članica Svetovne veteranske organizacije del po-

membnega poslanstva iz mednarodnega okolja prenaša tudi na področje naše domovine. S tem pa vprašanja zaščite, podpore in pomoči preživelim udeležencem vojne dobivajo še eno pomembno protivojno in mirovno poslanstvo.

V KoDVOS smo v letu 2019 vstopili v drugo desetletje delovanja. V enajstem letu je koordinaciji predsedovala Zveza slovenskih častnikov, ki je tako tako kot ZDVIS in Zveza policijskih veteranskih društev Sever v letu 2019 obeleževala četrto stoletno obletnico. S sodelovanjem v KoDVOS je vzpostavljen pomemben steber domoljubnega delovanja in ohranjanja pozitivnega zgodovinskega spomina in opomina.

Vsem vojnim invalidom želim zdravja, primernega počutja in ponosa.

*Generalmajor, dr. Alojz Šteiner
predsednik Zveze slovenskih častnikov
in predsedujoči KoDVOS v letu 2019*

TIGR Primorske, Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, Zveza društev vojnih invalidov Slovenije, Zveza veteranov vojne za Slovenijo,

Ob ustanovitvi KoDVOS-a, 16. septembra 2008.

Zveza slovenskih častnikov, Zveza policijskih veteranskih društev Sever, Zveza društev in klubov MORis in Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije.

V skladu s poslovníkom, vsako leto koordinaciji predseduje ena od organizacij. Prvi predsedujoči je bil takratni predsednik ZDVIS Ivan Pivk, ki ji je predsedoval tudi leta 2009. Znova je bil ZDVIS predsedujoči leta 2017, s predsednikom Janezom Podržajem.

Dogovor o sodelovanju je sad spoznanja, da so zgodovinske vrednote dediščina vseh generacij in da so vse domoljubne in veteranske organizacije dolžne delovati v smeri razvijanja in utrjevanja

Pomnik braniteljem slovenske zemlje na Cerju.

zavesti, da je potrebno vse pozitivne vrednote zagovarjati in jih ohranjati v narodovem kolektivnem spominu ter da je potrebno gojiti ponos na vrednote – pridobitve, ki so skozi zgodovino izbojevale, še zlasti pa na dela in pridobitve v zadnjih sto letih naše zgodovine.

Že od samega začetka so si povezane organizacije zadale več skupnih nalog, med drugim: sodelovanje v pripravah in pri izvedbi posveta o domoljubju (izvedena sta bila kar dva posveta in vsakič izdana tudi knjižna publikacija); sodelovanje pri ureditvi Spomenika braniteljem slovenske zemlje na Velikem Cerju skupaj z muzejsko zbirko v njem; izvedba skupne spominske prireditve ob dnevu spomina na mrtve pri osrednjih spomenikih žrtvam vojn na ljubljanskih Žalah; udeležba praporov domoljubnih in veteranskih organizacij na prireditvah v počastitev državnih praznikov; ureditev in (so)financiranje delovanja in programov dejavnosti domoljubnih in veteranskih organizacij iz državnega proračuna; izvedba vse-slovenskega zborovanja ob mednarodnem dnevu miru 21. septembra na Cerju; ocena pravnega statusa in položaja vojnih veteranov in žrtev vojne za Slovenijo ter priprava pobude oziroma predloga za spremembe in dopolnitve ustreznih t.i. vojnih zakonov ter drugih zakonov, ki vplivajo na socialni status članov domoljubnih in veteranskih organizacij; poiskati načine za uvedbo domoljub-

ne in rodoljubne vzgoje v vzgojno-izobraževalnih procesih mladih v šolah in pripadnikov Slovenske vojske.

Tem nalogam so se z leti priključile tudi sodelovanje na simboličnem pohodu za mir, ki 21. septembra poteka v številnih državah po svetu, ter sprotno in usklajeno odzivanje na vse oblike potvarjanja polpretekle zgodovine Slovenije.

Poleg letnih programskih nalog koordinacija bu-
dno spremlja dogajanje v Sloveniji in se po potrebi v javnosti odzove s skupnimi izjavami, ki temeljijo na soglasju vseh članic. Prva leta je bilo teh manj v primerjavi z zadnjima dvema. Tega verjetno ne bi mogli pripisati le vse bolj aktivnemu delovanju koordinacije, temveč tudi družbenim razmeram, dogodkom in pojavom, ki jih predstavniki organizacij z zaskrbljenostjo spremljajo in nanje opozarjajo.

**Vladimir Pegan
Andreja Markovič**

ZGODOVINSKI PREGLED SKRBI ZA VOJNE INVALIDE NA OZEMLJU SLOVENIJE

NA SLOVENSKEM OZEMLJU SO ŽE ZA ČASA KRIŽARSKIH VOJN ZAČELI DELOVATI POSAMEZNI SAMOSTANI, KI SO PREVZEMALI SKRBI ZA VOJNE INVALIDE. MED NJIMI SO BILI KARTUZIJANI V ŽIČAH, DOMINIKANCI V STUDENICAH IN CISTERCIJANI V KOSTANJEVICI NA KRKI IN V STIČNI.

Pozneje so to dejavnost prevzele razne humanitarne organizacije, predvsem meščanski špitali, npr. na Ptujju leta 1315, v Mariboru leta 1348, v Slovenj Gradcu 1419, v Ormožu 1420, v Laškem 1440, v Celju 1459 in v Šoštanju konec 15. stoletja, pa tudi drugi po številnih drugih slovenskih krajih. Pravno utemeljene aktivnosti skrbi za vojne invalide v naših krajih lahko spremljamo od časa Karla VI., predvsem pa od časa cesarice Marije Terezije, ki je ukazala sprejeti prvi uradni zakon o vojnih invalidih.

VOJNI INVALIDI V ČASU AVSTRIJE IN AVSTRO-GRSKE

V drugi polovici 17. in v začetku 18. stoletja so se pojavljale vedno večje zahteve po organizirani skrbi za vojne invalide, ob njih pa tudi skrb za nemočne in stare vojake, ki si po vrnitvi iz bitk ali z vojnih pohodov niso mogli zagotoviti primerne in normalne eksistence. Odredba z 8. novembra 1727 je prva, ki je določala elemente organizirane skrbi in nege za vojne invalide v Avstriji, in v kateri je poudarjena vloga hiš vojnih invalidov.

Zakon iz leta 1750 (28. marec), ki nosi naslov **Red, na osnovi katerega je treba poskrbeti za vojne invalide**, je prvi moderni zakon, ki v 16 členih opredeljuje definicije vojnih invalidov, število oseb, ki jih je mogoče namestiti v hiši vojnih invalidov, ter določa organizacijo in upravljanje hiš invalidov v Avstriji. Zakon določa, da morajo vo-

jaki, ki so si poškodovali okončine oz. so zboleli v času služenja vojaškega roka, prejemati dohodke za normalno nadaljnje življenje. Zakon posebej omenja in daje veljavo hiši invalidov na Ptujju (ki je bila takrat šele v ustanavljanju, delovala pa je do leta 1860). **Leta 1772 so bile izdane normalije**, t. i. Militaire Invaliden Normale, po katerih je bil za odmero višine pokojnine pomemben zgolj in samo čin, ne vojaška doba ali posebne zasluge. V njih so navedene definicije, kdaj je vojak imenovan za vojnega invalida in kdaj izpolnjuje pogoje za sprejem v hišo invalidov. *Normalije* so opredelile več stopenj invalidnosti. Od stopnje invalidnosti je bila odvisna višina denarne podpore in stopnja nege v hiši invalidov. Komisije, ki so določale stopnjo invalidnosti in s tem višino denarne podpore, so bile strogo izbrane. Pri svojem delu so morale komisije upoštevati mnenje vojaškega zdravnika.

V Avstriji in tako tudi na naših tleh je leta **1783 izšel poseben predpis**, ki je obvezal vse lastnike hiš, da so morali za hišnike vzeti izključno vojne invalide. Prav tako je znano, da so v Avstriji vse prodajalne s tobakom zaprli in namesto njih določili, da tobak lahko prodajajo izključno invalidi.

Leta 1809 je izšel poseben cesarski dekret, ki je natančneje določil obveznosti hiš invalidov do vdov vojakov in določil plačilo oskrbnine vdov v primeru smrti vojaka. Slabo leto pozneje je izšel novi dekret, ki je določal, da vdova med vojno

prejema posebno podporo, ki je odvisna od materialnega stanja vdove, števila njenih otrok ipd.

Šele januarja 1856 je začela veljati nova zakonodaja, ki je urejala pokojnine oficirjev. Nova zakonodaja je urejala tudi usodo vdov oficirjev, ki so bile odvisne od t. i. ženitne varščine.

Maja 1871 je bila potrjena nova odredba o podporah za oskrbo oficirjev in najemnikov ter predelana *Odredba za oskrbo invalidnih vojakov*. Najpomembnejše novosti teh odredb so bili novi izračuni dodatkov k podpori za invalide. Ti so bili odvisni od resnosti in obsega poškodb (stopnje invalidnosti) ter višine vojaških činov. V primeru nezmožnosti opravljanja kakršnega koli dela je imel invalidni vojak pravico do prejemanja pokojnine že po desetih, ne po petnajstih letih vojaške delovne dobe.

27. decembra 1875 je izšel Zakon o oskrbi vojaških oseb, ki je bil pripravljen na izhodiščih podobnega zakona iz leta 1871, ki pa ni zaživel. V uvodu ne najdemo omembe vojnih invalidov. Zakon opredeljuje le vojake po različnih ravneh, vojaških činih, služenju v različnih vojaških enotah. V glavnem je poudarek na stanju vojakov po odsluženem aktivnem vojaškem roku, medtem ko se z vojnimi invalidi le okvirno srečamo v poglavjih oz. členih, ki govorijo o ocenah invalidnosti oz. o možnostih sprejetja vojnih invalidov v hiše invalidov ali v podobne ustanove. Zakon je določil odškodnino za poškodbe v skladu s klasifikacijo invalidnosti in dva načina izplačevanja pokojnin: občasno ali redno pokojnino, ki se mora vojnim invalidom izplačati v začetku meseca za vnaprej. V tem času se prvič pojavi tudi beseda **rehabilitacija**, kar pomeni intenzivno oskrbo težko ranjenih oz. tistih, ki so jim bili amputirani telesni deli, in so bili zaradi tega podvrženi določeni medicinski in pomedicinski terapiji. Takratne rehabilitacije ne smemo zamenjati z današnjo besedo rehabilitacija. Velik napredek na področju rehabilitacije je bil narejen med in še posebej po prvi svetovni vojni.

Leta 1880 je Zakon o obveznostih države do vojnih invalidov predpisal izboljšanje vseh prejemkov vojakov, predvsem pa vojnih invalidov, ki so jih do takrat obravnavali še po starih normativih. Po tem zakonu pa je bila višina pokojnine vojnih invalidov vezana na stopnjo invalidnosti, določeno glede na poškodbe, rane in druge bolezni.

1. VLOGA IN POMEN PRVIH ZDRUŽENJ VOJNIH INVALIDOV

Kljub temu se je obstoječa zakonodaja izkazala kot pomanjkljiva, zato so vojni invalidi lahko (pre)živel le s pomočjo podpor. **Na tako stanje so se odzivali na različne načine, in sicer so se organizirali v posameznih združenjih in društvih.**

Pri tem so se zavzemali za to, da je za vojne invalide treba priskrbeti delo, ne miloščine; da naj se vojni invalidi zadržujejo v svojih domačih krajih, kjer naj se po možnosti zaposlijo na nekdanjem delovnem mestu; da se oblikuje sodoben pogled na pojavljanje vojnih invalidov ter da se vojnim invalidom zagotovi mobilnost, kar bi izboljšalo njihov način življenja. Konkretni predlogi so bili usmerjeni v integracijo (vojnih) invalidov v družbo, izboljšanje stanja invalidov s pomočjo medicinskih posegov, izdelavo protez, tehnično in didaktično šolanje, usposobitev za različna dela ter ureditev vojaškega zavarovanja in pokojnine vojnim invalidov. Nekaj od naštetega so že vključevali prej omenjeni zakoni, konkretne rešitve pa so bile podane šele s sprejemom modernih zakonov po prvi svetovni vojni.

Podlaga za ustanavljanje društev je bil zakon o društvih iz leta 1848 in cesarjev patent iz leta 1952. Prvo veteransko (invalidsko) društvo na naših tleh je **Mariborsko veteransko in bolniško podporno društvo nadvojvode Friderika** (1875), ki je oralo ledino za vsa podobna društva v dvojni monarhiji, bodisi na Štajerskem, Kranjskem ali Koroškem in Primorskem.

Analiza ohranjenega arhivskega gradiva o vojaških veteranskih društvih kaže, da so imela skoraj vsa društva, ki so nastala od leta 1867 do začetka prve svetovne vojne, **v svojih statutih opredeljeno tudi skrb za vojne invalide**, čeprav tega iz naslovov društev ni mogoče ugotoviti. Dejstvo je, da so ta društva pomembno vplivala na razvoj skrbi za vojne invalide.

Iz statuten društev izvemo veliko o delovanju društev. Tako zasledimo, **da so se društva zavzemala za izboljšanje statusa vojnih invalidov**, »da je premalo, če so člani društva deležni podpore le ob priliki pogreba, zelo malo pa se lahko naredi za bolne, ponesrečene, torej vojne invalide«. Posebne pozornosti morajo biti deležni tudi tisti člani vojaških veteranskih društev, ki boleajo za določenimi kroničnimi težavami ter boleznimi in pri katerih sta zdravljenje in odprava zdravstvenih težav skoraj nemogoča. V društvu so bili mnenja, da so potrebni pomoči še posebej v primeru bolezni oz. če nimajo pogojev za normalno življenje. Na eni strani gre za izboljšanje zdravstvenega in na drugi socialnega položaja vojnih invalidov, ki je postala podlaga modernim zakonom.

Iz statuten je razvidno, da je bil osnovni namen društev vzgajati ljubezen do domovine, skrbeti za člane (vojne invalide), predvsem pa skrbeti za primerne pogrebe. »Tudi svojim sodruštvenikom izkazuje veteransko društvo zadnjo čast, da jih spremlja na pokopališče in jim, ako so revni, priredi pošteni pogreb. Marsikateri v vojski hrabri vojak, v življenji pošteni možak, ne bi imel poštenega pogreba, ko bi mu k temu ne pripomogli njegovi tovariši v veteranskih društvah« (J. Mahnič, 1880). Dalje Mahnič v Rokodelskih novicah v prispevku *O veteranskih društvih* poudarja njihovo vlogo s tem, da so društva »tudi nudila svojo fizično moč za sanitarne potrebe, takrat namreč, ko so dospeli v Ljubljano bolni in ranjeni vojak; al ker take pomoči po izjavi dotičnih vojaških oblasti takrat ni bilo treba, je društvo nemudoma nabralo raznovrstnega perila za ranjence, da bi tako izkazalo svoja domoljubna čutila. — Patri-

otičnemu društvu ljubljanskih gospej je nudilo društvo svojo pomoč, ako bi bila potrebna, in ob enem izročilo večo denarno svoto za ranjene vojake. — Ko je zvedelo društvo, da je neki ranjen vojak Kuhnovega domačega polka, ud društva, v bolnišnici v Mariboru, takoj je storilo vse korake, da se mu je pomagalo.«

Društva so imela **tudi vzgojni značaj**, saj so mnogokrat posedovala knjižnico in čitalnico. Gojila so ljubezen do glasbe in petja, prirejala različne veselice ter strokovne izlete. In ne nazadnje vsa so **ohranjala vrednote tovarištva in domoljubja**, kot je napisal Mahnič (1880) »Vsa veteranska društva, navdušena najzvestejše lojalnosti in živega patriotizma so uže enekrat pripravnost izrazila, svojo moč posvetiti državi in deželi, kedar bi se klicala v ta plemeniti namen. Možem pa, ki so isti dan, ko se je blagoslovila njih zastava, v svojih srcih ponovili slovesno prisego nezrušljive zvestobe in udanosti za svojega cesarja in domovino, se zamore in se mora zaupati.(...) Iz vsega, kar sem v tem spisu navedel, se bode jasno razvidelo, da vojaška veteranska društva v obče, kranjsko veteransko društvo ne izključeno, svojo nalogo dobro razumevajo in da so naprave te, če so dobro vodjene, deželi in državi le na korist.«

Združenja vojaških invalidov, katerih poslanstvo nadaljuje ZDVIS, spadajo med najstarejše invalidske organizacije v Sloveniji.

2. DRŽAVNA ZAŠČITA INVALIDOV V ČASU OD PRVE DO DRUGE SVETOVNE VOJNE V JUGOSLAVIJI (1914–1941)

Prva svetovna vojna je v organizacijo skrbi in nege za vojne invalide prinesla velike spremembe. Zaradi velikega števila vojnih invalidov je država želela te čim prej usposobiti za normalno življenje. Celoten sistem organizirane skrbi in nege za vojne invalide so razdelili na posebne komisije. Tako je začela še isto leto na Štajerskem in v nekaterih drugih deželah Avstro-Ogrske delovati **posebna**

deželna komisija za preskrbo vračajočih se vojakov – invalidov (ustanovljena z odlokom ministrstva za notranje zadeve, 16. 2. 1915). »Vojnim invalidom, ki se vračajo zopet domov, nismo dolžni samo največjega spoštovanja in občudovanja, temveč moramo skrbeti tudi za njih bodočnost in storiti vse, kar je v naši moči, da se jih uvede zopet v urejeno pridobitno življenje«, je 8. 10. 1915 objavil častnik Učiteljski tovariš (št. 15, str. 2) in pri tem v prispevku izpostavil pomen komisije: »Mnogoterna in obsežna je naloga te komisije: Ortopedično specialno zdravljenje; preskrba umetnih udov; šolanje nosilcev protez; zagotovitev sprejema in zdravljenja v zdraviliščih, letoviščih in domovih za bolne na pljučih, končno posredovanje dela.« Pri spevek se konča s prošnjo za prostovoljne prispevke »Vsi plemenito misleči se torej naprošajo, da to že započeto akcijo po svojih močeh podpirajo. Vsako darilo, in naj se zdi še tako majhno, podpira delovanje deželne komisije in tvori dejanje hvaležnosti do naših hrabrih bojevnikov.«

S prvo svetovno vojno se je zelo razvila ortopedija oziroma zagotavljanje nadomestnih udov oziroma protez. V tesni povezavi z ortopedijo ter s ciljem hitrejšega vključevanja vojnih invalidov v vsakdanje življenje sta bili tudi organizacija in izvedba t. i. šol invalidov, ki sta potekali pod okriljem invalidskih komisij.

Primarij dr. Derganc izvršuje težko operacijo.

Tedenske slike, 31.3.1915, št. 13, str.9

Med vojno je na Štajerskem začela delovati posebna vojna **komisija za organizacijo šol invalidov**, ki je skrbela, da so bili vojni invalidi sprejeti v primerne šole. Vzporedno z izvajanjem šolanja je bila komisija aktivna tudi pri iskanju prostih delovnih mest za veliko število vojnih invalidov. Taka šola za vojne invalide je bila organizirana tudi v zdravilišču v Rogaški Slatini, kjer je bil podarek pri šolanju poklicev, povezanih z ročnimi spretnostmi, ki so potrebne pri izdelovanju raznih posod, torbic, različnih košar iz trsja in podobno. Za slepe je bilo organizirano šolanje za poklic knjigoveza ali za izdelavo krtač. Imeli so delavnico za mizarska in ključavničarska dela ter razne manjše usnjarske in šiviljske delavnice. Tu so se vojni invalidi izobraževali tudi za poklic fotografa in za uslužbenca finančnega ministrstva. V Vinarski šoli v Mariboru pa so se vojni invalidi z različnimi protezami s praktičnim poukom usposabljali in si pridobivali znanje s področja vinogradništva in sadjarstva.

Skupina ranjencev v obrtni šoli v Ljubljani.

Tedenske slike. 3.3.1915, št. 9, str. 10

S koncem prve svetovne vojne so se problemi invalidske zaščite povečali. V Jugoslaviji je bilo okrog 90 tisoč vojnih invalidov, 180 tisoč vojnih vdov in 200 tisoč vojnih sirot padlih vojakov. Poleg invalidov so se vračali tudi bolni, poškodovani in onemogli vojaki s front, ki niso bili več delovno sposobni. Veliko moč se po končani vojni ni vrnilo s front in iz ujetništva. Bili so pogrešani. Vdove padlih in žene pogrešanih vojakov so potrebovale

pomoč za preživljanje svojih družin. Lažji invalidi so potrebovali državno pomoč in zaščito ob iskanju primerne zaposlitve na trgu dela.

Od konca vojne do septembra 1920 je bila invalidska zaščita različno urejena po posameznih pokrajinah. V Sloveniji so takrat slovenske vojaške in civilne oblasti avtonomno odločale o vseh invalidskih zadevah ter tudi zagotavljale materialna sredstva. Slovenska Narodna vlada SHS v Ljubljani je že 20. novembra **1918 izdala Uredbo o zaposlovanju invalidov**, ki govori o prednostnem zaposlovanju vojaških invalidov v javnih uradih in podjetjih, zavodih, uradih, občinah in obratih, ki so pod državnim nadzorstvom. 16. decembra 1918 je ustanovila posebno invalidsko komisijo in pozvala vse vojaške poškodovance, naj se javijo na pregled za ugotovitev invalidnosti. Po razpadu habsburške monarhije so izplačila invalidskih pokojnin prenehala. Slovenija je to breme uspešno prevzela nase in z lastnimi sredstvi omogočala redno izplačevanje invalidskih in družinskih podpor. Drugod pa ni bilo tako. Višino invalidskih pokojnin in podpor so sicer na novo določili leta 1919 v vseh pokrajinah, a jih niso izplačevali.

Začasna ureditev, ki je temeljila na Uredbi o začasni pomoči invalidom in rodbinam padlih vojakov z dne 14. februarja 1920, je trajala do konca leta 1925. Uredbo je nasledil **Zakon o začasni pomoči invalidom iz leta 1921**, ki je zagotavljal pravico do državne pomoči: vojaškim invalidom, vojnim ujetnikom, internirancem in konfinirancem, če so postali invalidi, civilnim invalidom ter rodbinam padlih, umrlih in pogrešanih vojakov. Tuji državljani - invalidi so imeli zaščito v obsegu določil po mednarodnih pogodbah. Posebnost tega zakona je bila, da je nudil invalidsko zaščito tudi nekaterim civilnim invalidom, ki so bili žrtve vojnih operacij ali sovražnikove krutosti, česar poznejši invalidski zakoni niso imeli. Materialna sredstva invalidske zaščite je prevzel državni proračun. Za pokrivanje teh stroškov je država predpisala pose-

ben invalidski davek. V tem obdobju so nastajale velike in nepravilne razlike med pokrajinami glede višine začasnih invalidskih pokojnin in še zlasti glede obsega invalidske zaščite, ki so se ohranile še zelo dolgo.

Čeprav **Vidovdanska ustava iz leta 1921** ni ločevala invalidskih pravic po narodnosti in je v 32. členu določala: »Invalidi, vojne sirote, vojne vdove in siromašni, za delo nesposobni roditelji padlih ali v vojni umrlih vojakov uživajo posebno državno zaščito in pomoč v znak priznanja.« so razlike v invalidski zaščiti ostale.

Kljub temu, da je **Invalidski zakon iz leta 1925** (17. november) formalno izenačil invalidske pravice v vsej državi, spremenil definicijo vojnega invalida, ki ni bila več zaznamovana s posledicami prve svetovne vojne, pa so se prejšnje razlike med Srbijo in Črno goro na eni strani ter drugimi pokrajinami na drugi deloma ohranile prek prehodnih določb. Še posebej pa je pomembno ustavno pojmovanje invalidske zaščite, **ki da ni socialna pomoč vojnim žrtvam, pač pa narodno priznanje**.

V novonastali državi Srbov, Hrvatov in Slovencev (od 1929 je bila to Kraljevina Jugoslavija) so se vojni invalidi leta 1919 organizirali v okviru **vsejugoslovanskega združenja vojnih invalidov**. Združenje je v tem času, od leta 1921 do leta 1941, ko je bilo prepovedano s strani okupatorskih oblasti, izdajalo glasilo Vojni invalid. V prvi številki z dne 15. 9. 1921 preberemo, da ima združenje na Štajerskem in Kranjskem že 16 poverjeništev in 24 podružnic. Invalidska društva so bila v Sloveniji pomembne socialne, kulturne in stanovske organizacije, ki so delovale na osnovi samopomoči, dobroteljnosti in zakonskih pooblastil. Članstvo v tem združenju je bilo obvezno.

Prvi jugoslovanski invalidski zakon, 1925

Prvi jugoslovanski invalidski zakon so pripravljali

več let. Izdelanih je bilo pet zakonskih načrtov. Zakon je ukinil obvezno članstvo v invalidskih organizacijah. Združenje vojnih invalidov je tako imelo pri urejanju državne invalidske zaščite le posvetovalno vlogo. Predlagalo je številne spremembe in izboljšave invalidskega zakona, a največkrat s svojimi predlogi ni uspelo. *»Udruženje je vedno odločno zahtevalo na vseh merodajnih mestih, da se v novem zakonskem načrtu sprejme določba, ki bo dala reduciranim invalidom možnost obnovitve postopka za zopetno priznanje obiležja vojnih invalidov, da se jim tako popravijo storjene krivice. O kakem upoštevanju te naše zahteve ni v osnutku niti govora«* (Slovenski gospodar, 1925, št. 21, str. 2). Leta 1923 je bila opravljena revizija vseh invalidskih odločb in kar tretjina vojnih invalidov je takrat izgubila državno invalidsko zaščito. V Sloveniji se je takrat število vojnih invalidov zmanjšalo za 59 odstotkov.

Vojni invalidi so imeli pravico do brezplačnega zdravljenja, protez in drugih ortopedskih pripomočkov, poklicne rehabilitacije, olajšav za opravljanje obrti, prednost pri dobivanju državnih služb, pravico do podpor in posojil za ustanovitev ali izboljšanje samostojnega pridobitnega podjetja, brezplačno vožnjo in popust na železnici, pravico do vzdrževanja v invalidskih domovih in pogrebne stroške. Zakon je uvedel več novosti. Uživanci invalidnine so lahko zahtevali, da jim je država njihovo invalidnino odkupila, če bi s to odkupnino lahko sebi in svoji družini zagotovili boljše življenje kot s prejemanjem redne letne invalidnine. Odkupnina je bila enkratna in se je lahko dajala samo za nakup zemljišča, za zidanje hiše, za ustanovitev pridobitnega podjetja, za nabavo kmetijske opreme, živine, strojev, orodja ipd. Invalidi, ki so po zakonu o agrarni reformi dobili zemljo, so izgubili pravico do invalidnine in vseh dodatkov.

Kljub povečanju skupne vsote invalidnin in invalidskih dodatkov na eni strani ter zmanjšanju šte-

vila uživalcev invalidske zaščite po drugi strani se invalidski prejemki v pokrajinah nekdanje Avstro-Ogrske niso prav nič povečali. Kljub načelnemu izenačevanju invalidskih prejemkov v vsej državi so se razlike celo povečale.

Drugi invalidski zakon, 1929

Invalidska zaščita po invalidskem zakonu iz leta 1925 se je razvijala v razmeroma ugodnih ekonomskih razmerah doma in v svetu. Velika gospodarska kriza leta pa je botrovala sprejetju **drugega invalidskega zakona, ki je močno okrnil invalidske pravice.**

Do invalidskih prejemkov so imeli pravico samo še siromašni invalidi in siromašne družine padlih vojakov ter umrlih težjih invalidov. Vse invalidske pravice so izgubili vojni invalidi z manj kot 30-odstotno stopnjo invalidnosti. Invalidsko zaščito so izgubile vse civilne žrtve vojne, invalidske prejemke pa tudi mirnodobni vojaški invalidi. Število koristnikov invalidske zaščite se je skoraj prepolovilo, sredstva so se znižala za 47 odstotkov.

KAJ ZAHTEVAJO VOJNI INVALIDI?

V Belgradu je zasedal zadnje dni širši odbor Zveze invalidov. Med drugim zahtevajo vojni invalidi, naj se izdajo odredbe, po katerih bodo državne in samoupravne oblasti točno izvajale obstoječe zakonske določbe ter po zakonu postopale proti tistim, ki svojih dolžnosti v tem pogledu ne izpolnjujejo. Nadalje zahtevajo, naj se rešitev invalidskih zadev pospeši in smatra za nujno. Izplačati se imajo prejemki invalidov, ki so v zaostanku že pet let, tako da v smislu člena 81 zakona o državnem računovodstvu ne bodo zastareli. Povečajo naj se krediti za sanatorijsko lečenje invalidov, zabrani delovanje vseh organizacij vojnih žrtev, če ne poslušajo v okviru Udruženja invalidov, prispevki invalidom se naj izplačujejo po poštnih hranilnicah, kakor državnim vpokojencem, nižja invalidska sodišča pa se morajo predruščiti in morajo v bodoče hitreje reševati invalidske zadeve.

Slovenski gospodar, 11.11.1936, št. 45, str. 10

Uredba o vojnih invalidih in ostalih vojnih žrtvah iz leta 1938

V politično napetih razmerah vojne nevarnosti ni bilo brez pomena, da so bile leta 1938, z uredbo o vojnih invalidih, 16.725 vojnim invalidom in 68.230 vdovam iz prve svetovne vojne vrnjene vse invalidske pravice, ki so jim bile leta 1929 odvzete, in da je invalidsko zaščito dobilo tudi 14.700 civilnih žrtev prve svetovne vojne. Uredba je popolnoma **izenačila invalidsko zaščito za vse invalide v vsej državi. Višina invalidnine je bila odvisna samo od stopnje invalidnosti** (vojaški čin ni več vplival na to), premoženjsko stanje upravičenca je vplivalo samo na pravico do draginskih dodatkov.

Uredba je zagotavljala ustrezno državno zaščito invalidov in družin padlih v vojni ter zaščito družin umrlih vojnih invalidov. V tem obdobju se je število invalidov in družinskih članov padlih v vojni že močno znižalo. Umrljivost vojnih invalidov je znašala okrog 8 odstotkov letno in se je po oceni državne komisije za projekt invalidskega zakona vsako leto zvišala za en odstotek. Zviševalo pa se je število družinskih članov umrlih vojnih invalidov (predvsem vdov), ki so imeli pravico do državne invalidske zaščite.

V tem času je bilo članstvo v združenjih vojnih invalidov obvezno. S tem je zveza vojnih invalidov kot invalidska organizacija znova dobila pristojnosti sodelovanja pri reševanju invalidskih zadev, kot jih je imela do leta 1925. Predstavniki

Ranjenici v ljubljanski garnizijski bolnici.

Tedenske slike, 4.11.1914, št. 13, str. 6

»Leta 1962 se je Zveza vojaških invalidov Jugoslavije pridružila Zvezi borcev NOV Slovenije kot komisija za pravice VVI NOB. V tem obdobju sem bila nekaj let članica predsedstva Glavnega odbora Zveze borcev. O problemih invalidov in članov družin smo pogosto razpravljali na sejah in ugotavljali, da se problemi z oskrbo tehničnih pripomočkov, reševanje stanovanjskih problemov in zaposlovanja ne rešujejo dovolj hitro in se ne prilagajajo zdravstvenemu stanju vojnih invalidov. Ob dejstvu, da je pravice in dolžnosti vojnih invalidov urejal poseben zakon, smo si vojni invalidi želeli svojo organizacijo.« pripoveduje Dragica Rome, vojaška vojna invalidka NOB iz leta 1943, ki je bila pred 25 leti članica iniciativnega odbora za ustanovitev ZDVIS in delegatka skupščine, ki je sprejela sklep o ustanovitvi.

invalidskih organizacij so bil člani različnih državnih komisij, kot je komisija za pregled invalidov in določanje stopnje invalidnosti. Članarina je znašala 1 odstotek vseh invalidskih prejemkov in so jo pobirali ob izplačevanju invalidnin. Z okupacijo so bila združenja vojnih invalidov prepovedana. Invalidska zaščita je bila zelo okrnjena.

3. VOJNI INVALIDI PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Med drugo svetovno vojno je invalidska zaščita delovala v omejenem obsegu. Na nemškem okupacijskem območju so uveljavljali nacistični sistem invalidske organizacije, delovanje Združenja vojnih invalidov Jugoslavije pa prepovedali in organizacije razpustili. Obveznosti do vojnih invalidov so prevzele okupatorske države in »države pridobitnice«, s sporazumom o delitvi premoženja in obveznosti bivše države Jugoslavije. Rimski dogovor o delitvi državnih obveznosti, ki je bil potrjen 22. julija 1942 na konferenci, je določil obveznosti do vojnih invalidov, ki so jih prevzele

okupatorske države oziroma države pridobitnice. Nemčija je prevzela 5 odstotkov obveznosti, Italija, Madžarska in Bolgarija po 8 odstotkov, Neodvisna država Hrvaška 42 odstotkov in Nedićeva Srbija, ki jo je zastopala nemška vlada, 29 odstotkov obveznosti. Izplačevanje invalidskih pokojnin pa je bilo omejeno glede na izvajanje oblasti, samo na kraje in mesta, kjer je bilo to mogoče, in če so to omogočala razpoložljiva materialna sredstva. Vojni invalidi so med vojno živeli težko, pestile so jih vse vojne tegobe, vsestransko pomanjkanje in neustrezna zdravstvena zaščita. Med vojno je umrla več kot tretjina vojnih invalidov.

Leta **1945** (30. 9.) so se vojaški (vojni) invalidi znova organizirali v **Zvezo vojaških vojnih invalidov Slovenije (ZVVIS)**, ki se je leta 1962 združila z Zvezo borcev NOB Slovenije.

Zveza vojaških vojnih invalidov Slovenije je združevala vojaške vojne invalide, družine padlih borcev, družine umrlih vojaških vojnih invalidov in mirnodobne vojaške invalide. Organizirana skrb za ranjence in invalide ter njihova zaščita sta bili sicer ena največjih moralnih obvez narodnoosvobodilnega gibanja že med vojno. Na osvobojenih ozemljih so začeli nastajati prvi invalidski domovi, nastajajoča nova oblast pa je še med vojno sprejela prve zakonske akte o zaščiti invalidov. Humanitarna plat narodnoosvobodilnega boja je bila visoko poudarjena še posebej v skrbi za ranjence.

Prva Republiška skupščina ZVVIS, leta 1957, je bila neke vrste vmesna faza združitve treh družbenopolitičnih organizacij (Zveze borcev narodnoosvobodilne vojne, Zveze vojaških vojnih invalidov ter Združenja oficirjev in podoficirjev) leta 1961, ki so se na V. Kongresu, 28. junija, v Beogradu združile v eno organizacijo: Zvezo združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije. S sklepom je bilo določeno, da **Zveza vojaških vojnih invalidov v občini nadaljuje z delom pod imenom »Združenje vojaških vojnih invalidov«**.

Skupina ranjencev, zdravnikov in strežnic v tobačni tovarni v Ljubljani.

Tedenske slike, 16.12.1914, št. 19, str. 12

Podan je bil predlog, da do združitve pride na ravni pokrajin, republik in federacije, medtem ko bi v občinah ostale vse tri organizacije ločene. **Po dejanski združitvi leta 1962** pa so bili vojaški invalidi Slovenije organizirani v posebnih sekcijah in komisijah, ki so delovale v krajevnih združenjih in pri območnih združenjih borcev NOB.

Po koncu vojne jugoslovanski patriotizem v invalidih ni videl zgolj ljudi, ki jim je treba odplačati dolg za njihov prispevek v osvobodilni vojni, pač pa tudi potencial, ki lahko kljub invalidnosti pomaga zgraditi novo, socialistično družbo. Med drugim so invalidska združenja dobila v upravljanje številne trgovine, trafike, loterije, gostinska in obrtna podjetja ter tudi manjše tovarne in kmetijska posestva, na katerih so se zaposlovali invalidi. Po letu 1951 te gospodarske družbe preidejo v samoupravljanje delavskih svetov v delovnih

Skupina ranjencev v ljubljanski bolnišnici: strežnica je gđ. Del Col, hčerka predsednika Rdečega križa.

Tedenske slike, 28.4.1915, št. 17, str.3

organizacijah, ki so zaradi zaposlovanja invalidov dobile poseben status in razne olajšave. Zveza je ustanavljala tudi invalidska podjetja. Konec leta 1947 jih je delovalo že 342.

Spremenjen odnos do invalidov v povojni jugoslovanski družbi so nakazali že medvojni odloki, kot je odlok o redni pomoči invalidom in družinam padlih borcev iz leta 1944, po vojni pa so bile s 35. členom ustave Federativne ljudske republike Jugoslavije njihove pravice celo **ustavno zaščitene** (Država zagotavlja vojnim invalidom dostojno življenje in brezplačno usposabljanje za delo). 25. maja **1946 je bil sprejet Zakon o vojnih invalidih**, ki je bil nato **dopolnjen ali spremenjen še večkrat**: leta **1950** dvakrat, leta **1952**, ko je bil uzakonjen invalidski dodatek, leta **1957, 1958, 1959** prav tako dvakrat ter pozneje še nekajkrat. Pravice so obsegale splošne invalidske pravice, zdravstveno zaščito, rehabilitacijo, zaposlitev in posebno zaščito v delovnem razmerju, posebne pravice pri invalidskem in pokojninskem zavarovanju, pomoč pri opremi novorojenega otroka, brezplačno vožnjo in druge ugodnosti ter nadomestilo in pomoč v primeru smrti. Poleg osebnih in družinskih invalidnin so pravice obsegale še dodatek za nego in pomoč druge osebe, invalidski dodatek, dodatek za otroke, poseben dodatek za šolanje otrok padlih borcev in poseben dodatek upravičencem, ki stalno živijo v tujini. Vsi ti dodatki so bili mesečni. Vojni invalidi so bili razvrščeni v deset skupin. Kljub stalnemu dopolnjevanju zakonodaje, pa so bili vojaški mirnodobni invalidi popolnoma izenačeni z vojaškimi vojnimi invalidi šele leta **1959, z Zakonom o mirnodobnih invalidih**. Civilni invalidi vojn so svoj prvi zakon o civilnih invalidih vojn dobili leta 1978 in tudi ta je bil nekajkrat popravljen, zadnjič leta 1990. Z zakonom so imeli manjše pravice kot vojaški invalidi. Od 1. januarja 1993 so bile z novim **Zakonom o civilnih invalidih vojn**, sprejetim v Skupščini Republike Slovenije, 18. novembra 1992, tudi njihove pravice izenačene s pravicami vojaških invalidov.

1.Številka Vojnega invalida,
15. 9. 1921

Do sprejetja novega slovenskega zakona o vojnih invalidih sta veljala stara zakona Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ), to sta **Zakon o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev**, sprejet leta 1981 in zadnjič spremenjen leta 1990, ter slovenski zakon, **Zakon o vojaških invalidih**, sprejet leta 1978 in zadnjič spremenjen leta 1988.

Predlog slovenskega Zakona o vojnih invalidih so vojni invalidi dočakali brez lastne organizacije in legitimnega predstavnika v državnih organih. Šele z ustanovitvijo **Zveze društev vojnih invalidov Slovenije**, 19. decembra 1994, so vojni invalidi lahko enakopravno sodelovali v postopku sprejemanja zakona o vojnih invalidih. Ustanovna skupščina zveze je kot ključno opredelila takojšnje ukrepanje pri pristojnih organih v zvezi z nastajajočo zakonodajo.

Vlada Republike Slovenije je 9. februarja 1994 prvič obravnavala predlog Zakona o vojnih invalidih. Prvi predlog zakona o vojnih invalidih je bil objavljen v Poročevalcu Državnega zbora šte-

1. številka Invalidskega vestnika,
20. 1. 1946

Prodaja srečk za pomoč vojnim
invalidom, 1946

vilka 10, 8. marca 1994. Ko je bil predlog zakona o vojnih invalidih v prvi obravnavi v letu 1994, še ni bilo organizacije, ki bi zastopala interese vojnih invalidov. Predstavniki ZZB NOB Slovenije to niso mogli biti, zato je bilo potrebno ustanoviti samostojno organizacijo vojaških invalidov. Ko je bil predlog zakona o vojnih invalidih v drugi obravnavi, 24. januarja 1995 in tretji obravnavi 20. julija 1995, je že bila ustanovljena Zveza društev vojaških vojnih invalidov Slovenije, ki je zastopala interese vojaških invalidov. Zakon o vojnih invalidih je bil sprejet v državnem zboru, 17. oktobra 1995, v Uradnem listu št. 63 pa je bil objavljen 6. novembra 1995 in je začel veljati 1. januarja 1996. Do uveljavitve slovenskega zakona o vojnih invalidih sta v Sloveniji veljala Zakon o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev iz leta 1981, objavljen v uradnem listu SFRJ in Zakon o vojaških invalidih iz leta 1974, ki je bil večkrat spremenjen in dopolnjen, tako da je bil objavljen čistopis novega zakona v uradnem listu SRS leta 1990.

Andreja Markovič

Viri:

Arhiv ZDVIS

Mahnič, Jurij (1880). O veteranskih društvih. Kmetijske in rokodelske novice, letnik 38, št. 44

Vojni invalidi : pravna zaščita in organiziranost vojnih invalidov na Slovenskem / Peter Pavel Klasinc ... [et al.]; [uredil Božo Repe]. – Ljubljana : Zveza društev vojnih invalidov Slovenije, 2005

Zbornik Zveze društev vojnih invalidov Slovenije 1994-2004 / odbor za pripravo zbornika: Ivan Pivk ... (et al.), Ljubljana: ZDVIS, 2004

Zbornik Zveza društev vojnih invalidov Slovenije: 15 let / (glavna urednica zbornika Aleksandra K. Kovač). – Ljubljana: ZDVIS, 2009

Zbornik Zveza društev vojnih invalidov Slovenije: 20 let / (glavna urednica zbornika Aleksandra K. Kovač). – Ljubljana: ZDVIS, 2014

Časnik Slovenski gospodar, 7. 5. 1925, št. 21, str. 1-2

Časnik Učiteljski tovariš, 8. 10. 1915. št. 15, str. 2

ZGODOVINA, KI SE NE SME POZABITI

ORGANIZIRANJE PARTIZANSKEGA ZDRAVSTVA V SLOVENIJI JE BILO TESNO POVEZANO Z RAZVOJEM NOB OZIROMA Z VOJAŠKO-POLITIČNIMI RAZMERAMI V POSAMEZNIH POKRAJINAH.

Začetki segajo v avgust 1941, ko je na pobudo glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet v Ljubljani nastal zdravniški matični odbor OF. Prihod skupine dvajsetih zdravnikov na osvobojeno ozemlje spomladi 1942, je omogočil organizacijo partizanske vojaške sanitete (PVS) v enotah. V obdobju 1942/43 je imela vsaka brigada v Ljubljanski pokrajini sanitetnega referenta – zdravnika, v bataljonih in četah bolničarje, v odredih pa navadno študente medicine. Razvoj PVS je pospešila nova organiziranost leta 1944 z ustanovitvijo sanitetnega oddelka glavnega štaba NOV in POS s sedmimi sekcijami.

PARTIZANSKO ZDRAVSTVO NA SLOVENSKEM

Prve ranjene in bolne partizane ter aktiviste so zdravili v tajnih skrivališčih in bivališčih, na nekaterih oddelkih ljubljanskih bolnišnic, v bolnišnici Ljubljana – Studenec, v sanatoriju Emona v Ljubljani in še drugod po Sloveniji. Manjše stacionarne bolnišnice so začeli ustanavljati 22. junija 1942. Od leta 1943 je prevladoval stacionarni način zdravljenja bolnikov in ranjencev v večjih skrivnih bolnišnicah s po nekaj deset ležišči.

Največja skupina partizanskih bolnišnic je bila v Kočevskem Rogu, kjer je bila Slovenska centralna vojna partizanska bolnišnica (SCVPB). V 25 postojankah se je zdravilo okrog sedem tisoč ranjencev in tri tisoč bolnikov. Tako organiziranih in uspešnih bolnišnic, kot je bil SCVPB, ni bilo v nobenem drugem odporniškem gibanju okupiranih evropskih držav. O tem je pisal tudi kirurg

Zemljevid večjih partizanskih bolnišnic.

Lindsay Rogers, ki ga je leta 1944 kot strokovno pomoč poslala britanska armada.

Na Primorskem sta bili najpomembnejši bolnišnici Franja in Pavla. Bolnica Franja, ki je bila skrita v soteski Pasice pri Cerknem, je imela kar 15 skrivnih objektov, v njen pa se je zdravilo 978 pacientov. SVPB Pavla je bila v Trnovskem gozdu. Bolnišnica se je morala večkrat umakniti. Od julija 1944 je delovala postojanka pod Hudim poljem, nad Krekovšami pa so zgradili novo osrednjo postojanko z devetimi barakami in elektrarno. V postojankah bolnice Pavla se je zdravilo 931 bolnikov in ranjencev.

Na Gorenjskem so organizirali odredne bolnišnice, manjše bolnišnične postojanke pa so delovale tudi v Goriških Brdih, Beneški Sloveniji in na Tolminskem. Na Štajerskem je bila večina partizanskih bolnišnic zgrajena v letu 1944. Na Pohorju se je v 12 postojankah leta 1944 in 1945 zdravilo okrog 300 ranjencev.

Slovenskih partizanskih bolnišničnih enot je bilo v obdobju NOB več kot 240, z okoli pet tisoč ležišči. Po analizi dr. Pavla Lunačka, organizatorja osrednjega in največjega sanitetnega območja (7. korpusa), se je med vojno v partizanskih bolnišnicah zdravilo okoli 22 tisoč ranjencev in bolnikov. O uspehih njihovega zdravljenja pričajo naslednji podatki: 61 odstotkov je bilo odpuščenih ozdravljenih in poslanih v svoje enote, 19,7 odstotka je bilo evakuiranih, 2,6 odstotka jih je umrlo, za 1,9 odstotka pa izidi zdravljenja niso znani.

Za delovanje partizanskih bolnišnic je bila zelo pomembna tajnost objektov. Bolnišnice so bile večinoma daleč v gozdovih in v težko dostopnih krajih, zgrajene iz lesa, izolirane z listjem in mahom. Objekti so bili pokriti z lubjem, škodlami ali deskami. Maskirani so bili z vegetacijo, prekrivani z grmovjem, smrekovimi iglicami. Kurili so s suhim lesom ali ogljem. Glasno govorjenje ali petje ni bilo dovoljeno. Pot do objektov so poznali samo izbrani člani. Zveze z bolnišnico so bile mogoče le prek javk, kjer so člani osebja prevzemali ranjence in sanitetni material.

EVAKUACIJA RANJENCEV IN OGROŽENIH CIVILISTOV

Varnost ranjencev je bila v NOB med najodgovornejšimi nalogami. Maja 1944 so zavezniki sporočili, da so pripravljeni v svoje bolnišnice v južni Italiji sprejeti večje število ranjenih borcev pod pogojem, da partizani uredijo primerna letališča in ustrezna zbirališča ranjencev oziroma evakuacijske baze. Takšne baze so organizirali v Loški dolini in v Beli krajini.

Ranjence je bilo treba z ogroženih območij ali objektov takoj preseliti v varnejše kraje. *»Vrhunec humanosti in hkrati tudi naporov, požrtvovalnosti, vzdržljivosti pa so terjali daljši transporti zlasti hudo ranjenih borcev. Iz takšnih evakuacij se zrcali visoko moralen odnos NOV ter njenih poveljnikov in borcev do ranjenih*

Slovesnost ob pomniku javke za sprejem ranjenih v SVPB Pavla (2018).

tovarišev. Za njihovo rešitev so bili pripravljeni žrtvovati tudi svoja življenja.» je poudaril Mirko Fajdiga v knjigi v Objemu človečnosti.

Eden takšnih transportov je bila vsekakor evakuacija ranjencev iz Primorske in Gorenjske na Notranjsko.

SPOMINJANJE EDINSTVENOSTI PARTIZANSKE SANITETE

Čeprav letos mineva že 75 let od tega veličastnega dogodka, spomin nanj še vedno živi. Živo je še zlasti med borci in vojnimi invalidi tako na Primorskem kot Gorenjskem, kjer Združenje borcev za vrednote NOB – Območni odbor Idrija Cerkno, ZDVIS z Društvom vojnih invalidov Severne Primorske, Klub prijateljev partizanskih bolnišnic Pavla in Franja in Planinsko društvo Idrija že 36 let zapored prirejajo pohode v spomin na ta izjemni dogodek.

Od jeseni 1944 do osvoboditve je bilo v Sloveniji še veliko selitev oziroma evakuacij ranjencev. Uspešno je bilo reševanje dveh velikih skupin z območja 9. korpusa. V večji skupini je bilo okoli 230 ljudi, ki so se med 20. marcem in 7. aprilom 1945 prebijali po podobni poti kot kolona ranjencev iz Primorske in Gorenjske avgusta 1944. Varovali sta jo Prešernova in Vojkova brigada. Druga skupina z več kot 70 ranjenci in bolniki se je na

pot podala 23. marca 1945 iz vasi Novaki in Labinje pri Cerknem, čez Krn in Bogatin več kot 2.000 metrov visoko, in prve dni maja 1945 srečno prispela v Tržič.

V pozabo ni šel tudi podvig Ljubljanske brigade, ki je konec januarja leta 1945 v visokem snegu in hudi zimi varno pospremila transport 175 hudih ranjencev in bolnikov, ki so jih na 64 kmečkih sanelh prepeljali iz Rosalnic v Beli krajini do Pesaravine na osvobojenem ozemlju v Pokupju le 30 km južno od Zagreba. Od tu so bili ranjenci poslani v bolnišnice v Dalmacijo ali južno Italijo.

SPOMINSKA OBELEŽJA

Društvo vojnih invalidov Severne Primorske je še posebej aktivno pri ohranjanju spomina na partizansko zdravstvo, tako z izdajo pisnega gradiva in postavitvijo obeležij in doprsnih kipov (dr. Franc Derganc, dr. Aleksander Gala). V letu 2018 je bila rekonstruirana Partizanska bolnica Zalesje na Ostrožnem vrhu, kjer je na otvoritvi govoril vojaški vojni invalid Alojz Maslo, ki je takrat sodeloval pri njeni gradnji. V Mrzli Rupi je bilo avgusta 2018 postavljeno spominsko obeležje v spomin na javko in ranjene partizane in civiliste Slovenske vojaške partizanske bolnice (SVPB) Pavla. Na tem mestu je bila javka, kjer je potekal sprejem in razporejanje ranjencev v bolnico Pavla ali v okrevališči na Vršah in Krekovšah. Simbolično odkritje spomenika sta opravila najmlajši ranjenec, ki se je zdravil v bolnici Pavla, tovariš Lucijan Skok in lastnik zemljišča, kjer stoji spomenik.

Partizanska vojaška in civilna saniteta v drugi svetovni vojni je bila izvrstno organizirana. Delovala je v težavnih razmerah mobilnega partizanskega načina bojevanja in si je navzlic temu prizadevala doseči uveljavitev tedanje vojne doktrine: to je skrb za zdravje borcev, zdravljenje ranjencev v varnem zaledju in skrb za invalide. Slovenski partizanski zdravniki so se z vsemi temi težavami spopadali z neverjetno organizacijsko in tehnično

iznajdljivostjo, inovativnostjo, samoiniciativnostjo in z izredno sposobnostjo improviziranja.

Varne Transporte ranjencev so omogočili dobra organizacija partizanskega zdravstva in domiselno speljane stalne kurirske zveze. Visoka moralna ranjencev in tistih, ki so jih nosili in varovali, in odlična organizacija transporta, sta simbola skrbi za ranjence v celotni partizanski vojski. Zavezništvo za vrednote kot so solidarnost, požrtvovalnost, nesebična pomoč in tovarštvo, ki je bilo vtkano v sistemu partizanske sanitete skupaj z nesebično izpeljanimi evakuacijami ranjencev in bolnikov iz stacionarnih in premičnih bolnišnic, so sporočilo in opomin današnjemu času, ki se od teh vrednot žal vse bolj oddaljuje.

Andreja Markovič

Viri:

Poljšak, Tone: V boju in človečnosti skupaj, Sodelovanje NOB Slovenije z zavezniki, Ljubljana: ZZB NOB Slovenije, 2004

Fajdiga, Mirko: V objemu človečnosti: partizansko zdravstvo na Slovenskem 1041- 1945; Ljubljana: Zveza društev vojnih invalidov Slovenije, 1998

Urednika: Cevc Matija, Jerina – Lah Pavla: Evakuacija ranjencev s Primorske in Gorenjske na Notranjsko, Ljubljana: Knjižica Zdravstvenega vestnika, št. 7, Skupnost borcev 31. divizije

ČLANI ORGANOV ZVEZE DRUŠTEV VOJNIH INVALIDOV SLOVENIJE OD USTANOVITVE 1994 DO 2019

ZVEZO DRUŠTEV VOJNIH INVALIDOV SLOVENIJE (ZDVIS) SO USTANOVILA ŠTIRI DRUŠTVA VOJNIH INVALIDOV: DVI LJUBLJANA, DVI DOLENJSKE NOVO MESTO, DVI MARIBOR IN DVI KRANJ.

USTANOVITELJI ZVEZE DRUŠTEV VOJNIH INVALIDOV SLOVENIJE

Sklep o ustanovitvi so sprejeli pooblaščen predstavniki društev: Lado Kocijan, Anton Orožim, Alojz Škufca in Bogomir Vesel iz DVI Ljubljana; Silva Burger, Bruno Gerdovič, Drago Koprčina, Rudi Rogelj in Herman Stropnik iz DVI Maribor; Franc Flajnik, Tone Gabrič in Dragica Rome iz DVI Dolenjske ter Vlado Ferdin, Ivan Košir, Alojz Kos, Janez Strgar in Anton Wagner iz DVI Kranj, v Ljubljani, 19. decembra 1994.

Priprave za sklic skupščine je vodil iniciativni odbor v sestavi: Bogomir Vesel, predsednik iniciativnega odbora, Anton Orožim, podpredsednik iniciativnega odbora (oba DVI Ljubljana) in člani odbora: Lado Kocijan (DVI Ljubljana), Dragica Rome in Miloš Jakopec (DVI Dolenjske), Rudi Rogelj, Silva Burger in Herman Stropnik (vsi DVI Maribor) ter Ivan Košir (DVI Kranj).

Na ustanovni skupščini so bili za vodenje ZDVIS s štiriletnim mandatom izvoljeni:

Bogomir Vesel za predsednika in zakonitega zastopnika ZDVIS.

Viktor Leskovšek za podpredsednika ZDVIS.

Izvolili so še:

Člane izvršnega odbora:

Bogomir Vesel, predsednik (DVI Ljubljana),

Viktor Leskovšek, podpredsednik (DVI Ljubljana),

Miloš Jakopec, član (DVI Dolenjska),

Lado Kocijan, član (DVI Ljubljana),

Anton Orožim, član (DVI Ljubljana),

Rudi Rogelj, član (DVI Maribor),

Dragica Rome, član (DVI Dolenjska)

Anton Wagner, član (DVI Kranj).

Člane nadzornega odbora:

Zdenka Habicht, predsednica (DVI Ljubljana),

Janez Strgar, član (DVI Kranj),

Herman Stropnik, član (DVI Maribor).

Člane častnega razsodišča:

Silva Burger, predsednica (DVI Maribor),

Savo Jakulin, član (DVI Ljubljana)

Ivan Košir, član (DVI Kranj).

Pri zagonu ZDVIS sta se posebej odlikovala prvi predsednik **Bogomir Vesel** in prvi podpredsednik **Viktor Leskovšek**, ki sta v veliki meri zaslužna za to, da je ZDVIS danes uspešna organizacija, ki v okviru svojih zmožnosti, v največji možni meri skrbi za vojaške invalide.

Bogomir Vesel – Miro (1924) je vojaški vojni invalid narodnoosvobodilne vojne Slovenije 1941-1945. V partizane se je vključil že prvo leto vojne in je nosilec partizanske spomenice (prvoborec) NOB 1941. Do leta 1950 je bil aktivni častnik s činom majorja. Po drugi svetovni vojni je po

gimnaziji končal pravno fakulteto prve stopnje. Zaposlen je bil na sekretariatu (zdaj ministrstvo) za socialno politiko, kjer je skrbel za vprašanja borcev in vojnih invalidov. Kasneje je postal predsednik Društva vojnih invalidov Ljubljana in bil član glavnega odbora Zveze vojaških vojnih invalidov Slovenije do njene razpustitve leta 1962. Ves čas je bil aktiven na področju športa za invalide in je za to delovanje prejel Bloudkovo plaketo in nagrado. Vodenje že leta 1948 ustanovljene komisije za rekreacijo in šport invalidov je prevzel le pol leta po njeni ustanovitvi. Leta 1950 se je skupaj z drugimi invalidi udeležil prvega tečaja smučanja v Avstriji, kar ne bi bilo nič nenavadnega, če ne bi bil brez ene noge. Bil je dolgoletni direktor Inštituta za rehabilitacijo Slovenije in se je po 43 letih delovne dobe na tem mestu upokojil. Ob ustanovitvi ZDVIS je bil prvi predsednik zveze. Po izteku mandata mu je skupščina ZDVIS podelila naziv častni predsednik ZDVIS.

Ivan Pivk (1926 – 2017) je bil vojaški vojni invalid iz druge svetovne vojne. Leta 1941 se je kot 15-letni fant zaposlil na železnici. Partizanske čete so v noči s 4. na 5. december 1941 napadle preserski železniški most in s tem prekinile promet. Med akcijo so bili ubiti štirje italijanski stražarji. Napad je Italijane sila razbesnel, v naslednjih tednih so po vaseh v okolici mrzlično iskali krivce. V nedeljo, 11. januarja 1942, je italijanska vojaška policija aretirala Ivana Pivka. Na sodišču mu krivde niso dokazali, a so ga vseeno zaprli in ga zaradi mladostnosti poslali v poboljševalnico za najmanj tri leta. Najprej je bil zaprt v Ljubljani, nato v Italiji. Kapitulacijo Italije leta 1943 je dočakal v kazenskem domu blizu Barija. Kot prostovoljec se je javil v 1. prekomorsko brigado NOV in POJ. Vojaški vojni invalid je postal v bojih pri kraju Žečevo v severni Dalmaciji. Zdravil se je v bolnišnici dalmatinskega korpusa, na Visu in v Italiji. Konec druge svetovne vojne je dočakal na Sušaku pri Reki. Po vojni je bil aktiven oficir, upokojil se je leta 1981 kot polkovnik. Po upokojitvi je bil zelo aktiven v organih lokalne samouprave, bil je pred-

sednik skupščine socialnega zavarovanja vojaških zavarovancev v Ljubljani ter član in predsednik odbora v skupščini skupnosti socialnega zavarovanja vojaških zavarovancev Jugoslavije. Aktivno je deloval v ZZB NOB Slovenije. Ob ustanovitvi ZDVIS se je vključil v njeno delovanje. Najprej je bil predsednik komisije za socialne zadeve in nato od leta 1999 do leta 2012 predsednik ZDVIS. Prizadeval si je za izboljšanje pravic vojaških invalidov in za stabilno financiranje zveze in društev vojnih invalidov.

Janez Podržaj (1947) se je po končanem šolanju redno zaposlil pri železnici. Marca 1966 je odšel v JLA na služenje vojaškega roka v Brčko. Poškodoval se je, ko sta ga dva vojaška tovornjaka (GMC) stisnila in mu zelo poškodovala nogo. Obstajala je celo verjetnost, da bo ostal brez okončine, vendar so mu jo zdravniki po dolgotrajnem zdravljenju uspešno rešili. Po končanem služenju vojaškega roka in končanem zdravljenju se je vrnil na prejšnje delovno mesto, vendar ga zaradi posledic poškodb ni mogel uspešno opravljati. Zaposlil se je v trgovskem podjetju Gramex. Po pridobitvi statusa vojaškega mirnodobnega invalida se je vključil v delovanje sekcije vojaških invalidov pri Območnem ZB NOB Grosuplje. Leta 1995 je bil eden izmed desetih ustanovnih članov Območnega društva vojnih invalidov Grosuplje in član Izvršnega odbora.

Od leta 2007 do 2012 je bil podpredsednik ZDVIS in predsednik gospodarske komisije pri IO ZDVIS. Od 2012 je predsednik ZDVIS.

Pri svojem delu se kot zakoniti zastopnik zveze aktivno zavzema za spoštovanje in ohranjanje pravic, ki pripadajo vojnim invalidom, izvajanje posebnih socialnih programov za vojne invalide in upravičence po zakonu o vojnih invalidih.

V Koordinaciji domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije in Svetovni federaciji veteranov se zavzema za izboljšanje pravic vojnih invalidov in veteranov in si prizadeva za negovanje domoljubja in ohranjanja tradicij, ki zadevajo vojne invalide in žrtve vojnega nasilja.

ZAHTEVNE NALOGE IN IZZIVI PRVEGA MANDATNEGA OBDOBJA

Prvo mandatno obdobje organov ZDVIS je bilo najtežje. Pred novoizvoljenimi organi, zlasti pa pred izvršnim odborom, predsednikom in podpredsednikom zveze, je bilo več zahtevnih nalog in izzivov:

- nadaljevati in dokončati proces samoorganiziranja vojaških invalidov, ustanoviti društva na drugih območjih Slovenije ter organizacijsko utrditi zvezo in društva v njeni sestavi, registrirati zvezo pri pristojnih organih, vzpostaviti sodelovanje z invalidskimi in veteranskimi organizacijami v Sloveniji in z združenji vojaških invalidov v zamejstvu in v sosednjih državah;
- poiskati zunanje vire financiranja in pridobiti sredstva za delovanje organov zveze in društev vojnih invalidov ter za izvajanje programov, ki so namenjeni vojaškim invalidom kot pomoč pri premagovanju življenjskih težav in v okviru mogočega pridobiti premoženje, ki je nekoč pripadalo Zvezi vojaških vojnih invalidov Slovenije (1945 – 1962);
- vključiti se v proces oblikovanja in sprejemanja novega zakona o vojnih invalidih, ki ga je Vlada Republike Slovenije pripravljala na načelih, ki so bila usklajena z Ustavo Republike Slovenije in izhodišči Evropske unije, mednarodne organizacije dela in koncepcije razvojne strategije invalidskega varstva v Sloveniji;
- ustvariti materialne in druge pogoje za normalno poslovanje zveze, kar je bila zahtevna naloga, če upoštevamo da ZDVIS ob ustanovitvi ni imel ne lastne strokovne službe niti prostorov, ki so bili nujno potrebni. V prvem letu poslovanja je ZDVIS deloval v prostorih ZZB NOB Slovenije.

Organi zveze so se odločno spopadali s težavami in mandat v nekoliko spremenjeni sestavi uspešno končali. Začetne usmeritve zveze, sprejete na

ustanovni skupščini, so ostale stalnica delovanja ZDVIS tudi v naslednjih mandatnih obdobjih organov zveze.

Zveza se je na drugi skupščini leta 1995 na podlagi imena zakona o vojnih invalidih preimenovala iz Zveze društev vojaških invalidov Slovenije v Zvezo društev vojnih invalidov Slovenije.

Sestava organov zveze se je v petindvajsetih letih spreminjala.

Do 19. decembra 2019 so bili člani organov ZDVIS:

Predsedniki ZDVIS:

1. Bogomir Vesel (1994 - 1999) od 1999 častni predsednik ZDVIS
2. Ivan Pivk (1999 - 2012) od 2012 častni predsednik ZDVIS
3. Janez Podržaj, (2012 -)

Podpredsedniki ZDVIS:

Bojan Černjak (2015 -)
 Boris Fras (2007 - 2011)
 Darin Hasl (2001 - 2003)
 Viktor Leskovšek (1994 - 1999)
 Tatjana Lokovšek (1999 - 2000)
 Stanko Markovič (2013 - 2015)
 Mirko Pirc (2003 - 2007)
 Janez Podržaj (2007 - 2012)
 Jože Romšak (2011 - 2013)
 Franc Vehovar (1999 - 2007)

Člani izvršnega odbora:

Franc Anderlič (2007 -)
 Marija Antolin (2010 - 2011)
 Franc Beltram (1999 - 2007)
 Janez Bobnar (2015 -)
 Jože Brodar (1999 - 2007)
 Stanislav Butolen (1995 - 1999)
 Vasja Cimerman (2006 -)

Bojan Černjak (2007 -)
Leopold Červek (1999 - 2005, 2008 - 2010)
Avgust Erjavec (1995 - 2003)
Boris Fras (2003 -)
Alojz Funkelj (1999 - 2000)
Janez Gorišek (2006 - 2009)
Jože Gustinčič (2003 - 2006)
Darin Hasl (2001 - 2003)
Milan Henzel (2007)
Franc Hribernik (1995 - 2003)
Franc Hrovatin (1999 - 2007)
Miloš Jakopec (1994 - 1995)
Silvo Judež (2003 - 2007)
Slavko Kobal (2003 - 2006)
Lado Kocijan (1994 - 2007)
Rudi Kodrič (1999 - 2003)
Vinko Kolenc (2005 - 2011)
Franc Koporec (2005 - 2007)
Lojze Kos (1995 - 1999)
Tone Kos (1995 - 1997)
Robert Kous (2011 -)
Franc Kovač (2003 - 2018)
Viktor Leskovšek (1994 - 1999)
Tatjana Lokovšek (1999 - 2000)
Janez Lovšin (1999 - 2000)
Roman Lunder (2000 - 2001)
Gabrijel Majer (1995 - 1998)
Stanko Markovič (2013 - 2015)
Franc Mavrič (2006 - 2014)
Stane Mele (2011 -)
Anton Orožim (1994 - 1999, 2003 -)
Ramir Ošo (2012 - 2014)
Franc Peternel (1999 - 2003)
Mirko Pirc (2003 - 2007)
Ferdinand Pišek (1999 - 2003, 2018 -)
Ivan Pivk (1997 - 2012)
Janez Podržaj (2007 -)
Otokar Praper (2003 - 2007)
Ljubomir Režek (2011 - 2018)

Ciril Roglej (2009 - 2019)
Rudi Rogelj (1994 - 2003)
Vladimir Rola (1995 - 2003)
Dragica Rome (1994 - 1995)
Jože Romšak (2007 - 2015)
Gašper Starc (1999 - 2003)
Janez Šepic (2009 - 2011)
Zvonko Špelko (2007 - 2009, 2019 -)
Janez Štrbenc (2018 - 2019)
Zvone Tahirovič, (2000 -)
Ken Tavčar (2014 -)
Karlo Udovič (1995 - 2006)
Julijan Uhelj (1995 - 1997)
Franc Vehovar (1999 - 2007)
Bogomir Vesel (1994 - 1999)
Anton Wagner (1994 - 1999)
Edvard Završnik (2007 - 2009)
Alojz Zupanc (1999 - 2007)
Janja Žagar (2010 -)
Rudi Žugelj (1995 - 2005)

Člani nadzornega odbora:

Čedomir Antič (2015 -)
Stane Avpič (1995 - 1999)
Henrik Bajuk (predsednik 2003 - 2007, član 2007 - 2011)
Franc Banko (2007 - 2009)
Miro Fajdiga (1997 - 1999)
Jože Gec (2007 - 2011)
Metod Gregorčič (2011 - 2015)
Zdenka Habicht (predsednica 1994 - 1999)
Maks Klanjšek (2000 - 2003, predsednik 2001 - 2003)
Vinko Kolenc (2001 - 2003)
Anton Kovačič (1999 - 2003)
Stana Mandeljč (2000 - 2007)
Marjan Mestinšek (2011 - 2015)
Karel Neuberg (2007 - 2009)
Ramir Ošo (2011 - 2012)

Andrej Pagon (predsednik 2008 -)
 Lenca Pangerc (2013 -)
 Rafko Petrič (2003 - 2007)
 Jože Plut (predsednik 2007 - 2008)
 Alojz Pretnar (2003 - 2007)
 Bojan Proje (2009 - 2015, 2019 -)
 Janez Strgar (1994 - 1995)
 Herman Stropnik (1994 - 2007)
 Alojz Škufca (predsednik 1999 - 2001)
 Ivan Štraus (2009 - 2011)
 Janez Štrbenc (2015 - 2018, 2019 -)
 Rajko Zupančič (2015 -)

Člani častnega razsodišča:

Janez Bobnar (namestnik člana 2011 - 2015)
 Ciril Bukovec (namestnik člana 1999 - 2003)
 Silva Burger (predsednica 1994 - 1999)
 Stanislav Butolen (predsednik 1999 - 2007, namestnik člana 2007 - 2011)
 Milan Delič (namestnik člana 2007 - 2011)
 Marjan Justin Grosar (namestnik člana 2003 - 2007)
 Savo Jakulin (član 1994 - 1995)
 Alojz Kajin (član 2007 - 2015)
 Štefan Kaurin (član 2019 -)
 Lado Kocijan (predsednik 2015 - 2019)
 Stanislav Korbar (nadomestni član 2019 -)
 Ivan Košir (član 1994 - 1999)
 Stane Kotnik (predsednik 2007 - 2011)
 Anica Kuhar (namestnica predsednika 2003 - 2007)
 Franc Kušar (nadomestni član 2013 - 2015)
 Rudi Lah (nadomestni član 2015 - 2019)
 Roman Laneger (predsednik 2019 -)
 Janez Lukač (član 2003 - 2007)
 Frančišek Mavsar (nadomestni član 2019 -)
 Stana Mandeljc (nadomestna članica 1999 - 2000)
 Žarko Milič (namestnik člana 2007 - 2011, namestnik predsednika 2011 - 2015, član 2015 - 2019)

Janko Močnik, član od 1999 do 2003, namestnik člana od 2003 - 2007)
 Sečko Pajnik (nadomestni član 2019 -)
 Mirko Pirc (predsednik 2011 - 2015)
 Dušan Puh (član 2007 - 2011)
 Alojz Sever (član 2019 -)
 Gašper Starc (član 2011 - 2019)
 Slavko Štrukelj (član 1999 - 2003)
 Jože Vehar (namestnik člana 2011 - 2015)
 Silvan Vrčon (namestnik predsednika 2015 - 2019)
 Marija Zaplotnik (nadomestna članica 2000 - 2003)
 Ludvik Zupanc (namestnik člana 2000 - 2003)
 Julka Žagar (članica 2003 - 2007)
 Miloš Žbogar (nadomestni član 2015 - 2019)

Člani kolegija predsednika zveze:

Lado Kocijan (1999 - 2003)
 Anton Orožim (1999 - 2007)
 Tatjana Lokovšek (1999 - 2000)
 Vladimir Pegan (2006 - 2007)
 Mirko Pirc (2003 - 2007)
 Ivan Pivk (predsednik 1999 - 2007)
 Franc Vehovar (1999 - 2007)

Predsedstvo Izvršnega odbora ZDVIS:

Bojan Černjak (2012 -)
 Boris Fras (2007 - 2011)
 Anton Orožim (2007 - 2015)
 Ivan Pivk (predsednik 2007 - 2012)
 Janez Podržaj (2007 - 2012, predsednik 2012 -)
 Ciril Rogelj (2015 - 2019)
 Jože Romšak (2007 - 2011)
 Stane Mele (2015 -)
 Zvonko Špelko (2019 -)
 Zvone Tahirovič (2011 -)

Komisije Izvršnega odbora ZDVIS

Komisije izvršnega odbora ZDVIS so lahko stalne ali začasne. Prve komisije so bile s sklepom

IO ZDVIS ustanovljene leta 1996. Zveza je v vsem obdobju delovanja imela različne komisije. Hkrati je delovalo največ osem komisij, v letu 2019 pa je zveza imela štiri komisije.

Prve komisije IO ZDVIS:

Leta 1996 je IO ZDVIS sprejel sklep o ustanovitvi prvih komisij: za statutarna in pravna vprašanja, za zdravstvo in socialno politiko, za gospodarska vprašanja, za negovanje tradicij in rekreacijo ter za informatiko. Leta 1998 je bila ustanovljena komisija za informiranje.

Skozi delovanje zveze so se komisije spreminjale po nazivu in vsebini. Leta 2002 je po sklepu izvršnega odbora ZDVIS komisija za negovanje tradicij in rekreacijo prenehala delovati. Namesto nje sta bili imenovani komisija za ohranjanje tradicij ter obujanje zgodovinskega spomina in komisija za rekreacijo in šport. Leta 2010 se je s sklepom IO ZDVIS število komisij zmanjšalo iz osem na štiri. Ponovno imenovanje komisij je bilo leta 2011. Imenovane so bile na prvi seji IO ZDVIS po novi sestavi izvršnega odbora, ki ga je izvolila skupščina ZDVIS.

Komisija za statutarna in pravna vprašanja oz. komisija za statutarne in pravne zadeve (1996 – 2011), komisija za statutarne, organizacijske in pravne zadeve (2010 – 2016), komisija za statutarne in pravne zadeve (2016 -)

Janez Bobnar (predsednik 2015 - 2019)
Milan Bobinski (2015 - 2019)
Adolf Dimnik (2003 - 2015)
Stanislav Gerčar (2019 -)
Janez Gorišek (2007 - 2009)
Dušan Grašič (predsednik 2005 - 2009)
Darin Hasl (predsednik 2001 - 2003)
Ivan Japelj (1996 - 1999)
Zvonko Kokol (2019 -)
Ivan Košir (1996 – 2003)
Stane Kotnik (2011 - 2015)
Robert Kous (2019 -)

Zoran Krpan (1999 - 2003)

Viktor Leskovšek (predsednik 1996 -1999, član 1999 - 2003)

Tatjana Lokovšek (predsednica 1999 - 2000)

Lenca Pangerc (2007 - 2010)

Vinko Petač (2003 - 2007)

Mirko Pirc (predsednik 2003 - 2005, član 2005 - 2007)

Uroš Potkonjak (član 2003 - 2009, predsednik 2009 - 2011)

Marjan Stenovec (2003 - 2007)

Dušan Šket (predsednik 2011 - 2015)

Zvonko Špelko (predsednik 2019 -)

Robert Štampar (1996 - 2003)

Ivan Štern (2015 – 2019)

Silvan Vrčon (2016 -)

Milan Zafošnik (2015 - 2019)

Rudi Žugelj (1996 - 2003)

Komisija za gospodarska vprašanja (1996 - 2011), komisija za gospodarske in finančne zadeve (2015 -)

Marija Brecelj (2007 - 2011)

Miroslav Brecelj (1999 - 2003)

Leopold Červek (1999 - 2007)

Adolf Dimnik (1996 - 1999)

Marjan Dolenc (2003 - 2011)

Lado Kocijan (predsednik 1996 - 1998)

Avgust Erjavec (1996 - 1999)

Franc Hribernik (1996 - 1999)

Bojan Kastelic (2019 -)

Stanko Komel (2019 -)

Ivan Krbavčič (1996 - 1999)

Slavko Lampič (2015 - 2019)

Rudi Mahkota (predsednik 1998 - 1999)

Stane Mele (predsednik 2015 -)

Anton Orožim (1999 - 2011)

Ramir Ošo (2003 - 2007)

Franc Peternel (1999 - 2003)

Mirko Pirc (2007 - 2011)

Janez Podržaj (predsednik 2007 - 2011)
 Milan Razdevšek (1999 - 2003)
 Gašper Starc (2015 — 2019)
 Franc Vehovar (predsednik 1999 - 2007)
 Zvone Tahirovič (2015 - 2019)
 Ken Tavčar (2015 -)
 Branko Zorko (2019 -)

Komisija za negovanje tradicij in rekreacijo (1996 – 2002)

Vasja Cimerman (predsednik 2001 - 2002)
 Adolf Dimnik (1999 - 2002)
 Mirko Fajdiga (predsednik 1996 - 2001)
 Lojze Kos (1996 - 2002)
 Tone Kos (1996 — 1999)
 Robert Kous (1999 - 2002)
 Ciril Kumar (1999 - 2002)
 Ivo Miklavčič (1999 - 2002)
 Vinko Perovšek (1996 - 1999)
 Mirko Pirc (1998 - 2002)
 Stanko Ružič (1999 - 2002)
 Žarko Žbogar (1996 - 1998)

Komisija za ohranjanje tradicij ter obujanje zgodovinskega spomina (2002 – 2010)

Rado Brezovar (predsednik 2002)
 Adolf Dimnik (2002 - 2003)
 Boris Fras (predsednik 2007 - 2010)
 Slavko Kobal (2003 - 2007)
 Lojze Kos (2002 - 2003)
 Ciril Kumar (2002 - 2010)
 Robert Kous (2002 - 2003)
 Luka Obradovič (2007 - 2010)
 Ivo Miklavčič (2002 - 2003)
 Mirko Pirc (2002 - 2003)
 Ivan Pivk (predsednik 2002 - 2003)
 Stanko Ružič (2002 - 2003)
 Jože Simšič (predsednik 2003 - 2007, član 2007 - 2010)

Bela Trajber (2007 - 2010)
 Milan Zafošnik (2008 - 2010)

Komisija za rekreacijo in šport (2002 - 2010)

Štefan Babič (2007 - 2010)
 Vasilij Cimerman (predsednik 2002 - 2010)
 Tone Garb (2007 - 2010)
 Iztok Gojkovič (2002 - 2007)
 Vinko Kolenc (2002 - 2007)
 Viktor Kuhar (2003 - 2004)
 Franc Kušar (2002 - 2009)
 Jože Romšak (2004 - 2007)
 Franc Širovnik (2007 - 2010)
 Jožica Perme (2009 - 2010)
 Smiljan Trop (2002 - 2007)

Komisija za zdravstvo in socialno politiko oz. komisija za zdravstvena in socialna vprašanja (1999 – 2010), komisija za posebne socialne programe in socialno-zdravstvene zadeve (2010 – 2016). Od leta 2016 se imenuje komisija za posebne socialne programe.

Stane Alauf (1999 - 2001)
 Čedomir Antič (2019 -)
 Marija Breclj (2010 - 2011)
 Silva Burger (1999 - 2007)
 Vasja Cimerman (član 2010 - 2011, predsednik 2011 - 2015)
 Ivan Cibic (1999 - 2010)
 Bojan Černjak (1997 - 2007, predsednik 2010, član 2010 - 2015, predsednik 2015 -)
 Boris Fras (2015 -)
 Urška Holešek (2015 - 2019)
 Danilo Jurca (1999 - 2003)
 Lipej Kolenik, Zveza Koroških partizanov Celovec, Avstrije (1999 - 2003)
 Franc Koporec (2001 - 2003)
 Stanko Markovič (2019 -)
 Stanislav Matičič (1999 - 2003)
 Dušan Nahtigal (2019 -)

Nevenka Pečar, Zveza vojnih invalidov Trst, Italija (1999 - 2003)

Jožica Perme (2010 - 2015)

Jože Petrič (1996 - 1999)

Ivan Pivk (predsednik 1996 - 1999)

Ludvik Pregelj (1999 - 2007)

Marjan Rojnik (2007 - 2011)

Milorad Tasič (2003 - 2011)

Vid Vuga (predsednik 1999 - 2010)

Marija Zaplotnik (1996 - 1999)

Justin Žibert (1996 - 1999)

Vinko Žontar (1996 - 1999)

Roman Režun (2011 - 2015)

Janja Žagar (članica 2007 - 2011, predsednica 2011, članica 2011 - 2019)

Alojz Žvagen (2015 - 2019)

Komisija za informatiko (1996 - 1999)

Tomaž Bukovec (1996 - 1999)

Ivan Jan (predsednik 1996 - 1999)

Marjan Lah (1996 - 1999)

Jože Simčič (1996 - 1999)

Lojze Škufca (1996 - 1999)

Komisija za informiranje (1998 - 2003)

Milan Filipčič (1998 - 2003)

Miloš Jakopeč (1998 - 2003)

Ivan Jan (1999 - 2003)

Jože Koren (1999 - 2003)

Drago Miklavac (1996 - 1999)

Anton Orožim (1998 - 1999)

Jože Simčič (predsednik 1998 - 2003)

Žarko Žbogar (1998 - 2003)

Kadrovska komisija (1996 - 1999)

Stanislav Butolen (1996 - 1999)

Lado Kocijan (1996 - 1999)

Anton Orožim (1996 - 1999)

Rudi Rogelj (1996 - 1999)

Karlo Udovič (1996 - 1999)

Bogomir Vesel (predsednik 1996 - 1999)

Komisija za priznanja (1999 - 2010)

Franc Anderlič (predsednik 2007 - 2010)

Jože Brodar (1999 - 2007)

Radivoje Đorđević (2007 - 2010)

Franc Hrovatin (1999 - 2003)

Bogdan Javor (2003 - 2007)

Ela Urlih Letonja (2007 - 2008)

Alojz Maslo (2008 - 2010)

Franc Peternel (predsednik 1999 - 2003)

Rudi Rogelj (predsednik 2003 - 2007)

Alojz Zupanc (2007 - 2010)

Anton Zupančič (2007 - 2010)

Komisija za kadrovske zadeve (2008 - 2010)

Franc Anderlič (2008 - 2010)

Janez Gorišek (predsednik 2008 - 2009)

Lenca Pangerc (2008 - 2010)

Janez Podržaj (namestnik predsednika 2008 - 2010, vodi komisijo 2009 - 2010)

Jože Romšak (2008 - 2010)

Komisija za kadrovske zadeve in priznanja (2010 -)

Franc Anderlič (predsednik 2010 -)

Radivoje Đorđević (2010 -)

Boris Fras (2010 - 2015)

Nevio Jurinčič (2019 -)

Milan Končar (2015 - 2019)

Alojz Maslo (2010 - 2019)

Žarko Milič (2019 -)

Bojan Pušnik (2019 -)

Ciril Rogelj (2011 - 2019)

Zvone Tahirovič (2010 - 2015)

Kandidacijska komisija (2001 - 2003)

Franc Beltram (2001 - 2003)

Franc Hribernik (2001 - 2003)

Ivan Pivk (predsednik 2001 - 2003)

Gašper Starc (2001 - 2003)

Alojz Zupanc (2001 - 2003)

Komisija za mednarodno sodelovanje (2000–2011)

Franc Beltram (predsednik 2003 - 2007, član 1999 - 2003, 2007 - 2011)

Magdalena Cofek (2004 - 2007)

Lado Kocijan (2003 - 2004)

Robert Kous (2007 - 2011)

Stanislav Matičič (2000 - 2003)

Anton Orožim (2000 - 2003)

Andrej Pagon (2007 - 2008)

Jože Romšak (predsednik 2007 - 2011)

Bogomir Vesel (predsednik 2000 - 2003, član 2003 - 2007)

Zvone Tahirovič (2003 - 2007)

Milan Zafošnik (2003 - 2011)

Komisija za sodelovanje ZDVIS z invalidskimi, veteranskimi, domoljubnimi in drugimi organizacijami v Sloveniji ter v drugih državah in za dejavnost ZDVIS v mednarodnih povezavah (2011 - 2015). Od leta 2015 prevzame naloge komisije predsedstvo ZDVIS.

Jože Romšak (predsednik 2011)

Milan Zafošnik (2011 - 2015),

Goran Ziraldo (2011-2015)

Ljubomir Režek (predsednik 2011 - 2015)

Uredništvo Stičko (1998 - 2005), Naše vezi (2005 -)

Anton Orožim, Lado Kocijan, Alojz Škufca, Mirko Pirc, Vinko Blatnik, Jože Romšak, Vesna Tripkovič, Bojan Černjak, Janez Štrbenc, Vladimir Pegan.

Novinarki: Vesna Voglar (1998 - 2003), Aleksandra Kerin - Kovač (2003 -)

Ustanova Franca Rozmana Staneta

Člani sveta: Ivan Pivk, Franc Vehovar, Janez Podržaj. Člani uprave: Boris Fras, Anton Orožim, Bojan

Polak - Stjenka, Vladimir Pegan.

KODVOS

Ivan Pivk, Janez Podržaj.

Zveza za šport invalidov Slovenije

Član upravnega odbora: Vasilij Cimerman

Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije

Član upravnega odbora oz. zbora članic: Bogomir Vesel, Ivan Pivk, Janez Podržaj, Vladimir Pegan

Svet Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij Republike Slovenije:

Lado Kocijan (1998 - 2003), Vladimir Pegan obdobje (2008 - 2013), Vladimir Pegan, predsednik Nadzornega odbora (2017 -)

Programski odbor za invalidska vprašanja pri programskem svetu RTV Slovenija

Anton Orožim

USTANOVITEV IN PREDSEDNIKI DRUŠTEV VOJNIH INVALIDOV

Društvo vojnih invalidov Celje

Društvo vojnih invalidov Celje je bilo ustanovljeno 14. junija 1995. Prvi predsednik je bil Vinko Kolenc, vojaški vojni invalid NOB, nosilec partizanske spomenice iz leta 1941. Kot drugi predsednik je društvo od leta 1996 do leta 2005 vodil Rudi Žugelj, vojaški vojni invalid in prvoborec NOB. Leta 2005 je predsednik društva znova postal Vinko Kolenc. Od leta 2011 pa je predsednik Stane Mele.

Društvo vojnih invalidov Dolenjske, Posavja in Bele krajine

Društvo vojnih invalidov Dolenjske je bilo ustanovljeno 28. septembra 1994, s sedežem v Novem mestu. Njegov prvi predsednik, do leta 1995 je bil Miloš Jakopec, novinar in vojaški vojni in-

lid NOB. Leta 1995 je predsednik društva postal Franc Hribernik, vojaški vojni invalid NOB. Od leta 2011 do leta 2017 je bil predsednik Ljubomir Režek. Od leta 2017 do leta 2019 je bil zakoniti zastopnik društva Janez Šterbenc. Od leta 2019 pa je predsednik društva Zvonko Špelko.

Društvo vojnih invalidov Domžale

Društvo vojnih invalidov Domžale je bilo ustanovljeno 19. aprila 1995. Ob ustanovitvi je bil za predsednika izvoljen Anton Kos, vojaški vojni invalid NOB, ki je funkcijo opravljal do leta 1996. Od leta 1996 do leta 1999 je bil predsednik Miha Barbič, vojaški vojni invalid NOB. Od leta 1999 je bil predsednik društva Jože Brodar, vojaški mirnodobni invalid. Društvo se je leta 2017 pripojilo k DVI Zasavje.

Društvo vojnih invalidov Gorenjske Kranj

Društvo vojnih invalidov Gorenjske Kranj (sprva DVI Kranj) je bilo ustanovljeno 12. decembra 1994. Prvi predsednik je bil Anton Wagner, vojaški vojni invalid NOB. Od leta 2000 je bil predsednik Alojz Zupanc, vojaški vojni invalid NOB. Leta 2005 je predsednik društva postal Jože Romšak, vojaški vojni invalid iz vojne za Slovenijo 1991. Društvo pokriva celotno Gorenjsko, zato se je leta 2004 preimenovalo v Društvo vojnih invalidov Gorenjske Kranj. Od leta 2014 je predsednik društva Janez Bobnar.

Območno društvo vojnih invalidov Grosuplje

Območno društvo vojnih invalidov Grosuplje je bilo ustanovljeno 12. julija 1995. Za prvega predsednika je bil izvoljen Slavko Medved, vojaški vojni invalid NOB. Od leta 1997 do leta 2002 je bil predsednik Avgust Erjavec, vojaški vojni invalid NOB, od leta 2002 pa je bil predsednik Franc Vehovar, vojaški mirnodobni invalid. Od leta 2018 ga vodi Janez Podržaj.

Društvo vojnih invalidov Kočevje

DVI Kočevje je bilo ustanovljeno 10. novembra

1997, že od leta 1995 pa je delovala formalna skupina za ustanovitev društva. Pobudnik za ustanovitev je bil Mile Opačić. Prvi predsednik društva je postal Franc Hrovatin, vojaški vojni invalid NOB. 24. marca 2003 se je društvo priključilo k DVI Ljubljana.

Društvo vojnih invalidov za Koroško

Društvo vojnih invalidov za Koroško Slovenj Gradec je bilo ustanovljeno 21. aprila 1995. Prvi predsednik je bil Milan Razdevšek, vojaški vojni invalid NOB. Od leta 1998 do leta 2005 je bil predsednik Stanislav Butolen, vojaški vojni invalid NOB, od leta 2005 pa je predsednik Bojan Černjak, vojaški mirnodobni invalid.

Društvo vojnih invalidov Ljubljana

Ustanovljeno je bilo 13. maja 1994 v Ljubljani. Za prvega predsednika društva je bil izvoljen Anton Orožim, vojaški vojni invalid NOB, ki društvo vodi še danes.

Društvo vojnih invalidov Maribor

Društvo vojnih invalidov Maribor je bilo ustanovljeno 24. novembra 1994. Za prvega predsednika je bil izvoljen Rudi Rogelj, vojaški vojni invalid NOB, ki je društvo vodil do leta 2002. Od leta 2002 do leta 2003 je bila predsednica društva Linča Ksela, vojaška vojna invalidka. Od leta 2003 do leta 2006 je bil predsednik Slavko Kobal, vojaški vojni invalid NOB. Od leta 2006 je predsednik Vasja Cimerman, vojaški mirnodobni invalid.

Društvo vojnih invalidov Notranjske

Društvo vojnih invalidov Cerknica je bilo ustanovljeno 4. maja 1996. Za predsednika je bil izvoljen Ferdinand Pišek, vojaški mirnodobni invalid, ki je na tem mestu še danes. Leta 2003 se je društvo preimenovalo v Društvo vojnih invalidov Notranjske, s sedežem v Cerknici.

Društvo vojnih invalidov Pomurja

Društvo vojnih invalidov Pomurje je bilo usta-

novljeno 22. marca 1997. Od ustanovitve do leta 2005 je bil predsednik Leopold Červek, civilni invalid vojne. V obdobju med leti 2005 in 2007 je bil predsednik Franc Koporec, vojaški vojni invalid NOB, ki ga je leta 2007 za kratek čas zamenjal Milan Henzel, vojaški mirnodobni invalid. Od leta 2008 do leta 2010 je društvo znova vodil Leopold Červek. Od leta 2010 do 2011 je bila predsednica Marija Antolin. Od leta 2011 je predsednik Robert Kous.

Društvo vojnih invalidov Ptuj

Društvo vojnih invalidov Ptuj je bilo ustanovljeno na občnem zboru 15. novembra 1995. Pobudnik ustanovitve je bil Vladimir Rola, vojaški vojni invalid NOB, ki je postal tudi prvi predsednik društva. Od leta 2001 je predsednik društva Boris Fras, vojaški vojni invalid vojne za Slovenijo 1991.

Društvo vojnih invalidov Ribnica

Društvo vojnih invalidov Ribnica je bilo ustanovljeno 9. marca 1995. Prvi predsednik je bil Justin Žibert, vojaški vojni invalid NOB. Nato se je društvo s sklepom občnega zbora društva 3. marca 2001 priključilo k društvu vojnih invalidov Kočevje. Pred združitvijo je društvo vodil Roman Lunder, vojaški mirnodobni invalid.

Društvo vojnih invalidov Severne Primorske

Društvo vojnih invalidov Severne Primorske je bilo ustanovljeno 22. februarja 1995. Njegov prvi predsednik je bil Gabrijel Majer, vojaški vojni invalid NOB. Od leta 1999 do leta 2007 je bil predsednik društva Franc Beltram, vojaški vojni invalid NOB. Od leta 2007 vodi društvo Franc Anderlič, vojni veteran.

Društvo vojnih invalidov Sežana

Društvo vojnih invalidov Postojna je bilo ustanovljeno 13. novembra 1995 v Postojni. Prvi predsednik je bil Julijan Uhelj, vojaški vojni invalid NOB, ki je funkcijo opravljal do leta 1997. 24. marca 1998 se je društvo preimenovalo v Društvo vojnih

invalidov Sežana, kamor so preselili tudi sedež društva. Od leta 1998 do leta 2005 je bil predsednik Rudi Kodrič, vojaški vojni invalid NOB. Od leta 2006 je društvo vodil Franc Mavrič, vojaški vojni invalid NOB. Od leta 2016 je predsednik Ken Tavčar.

Društvo vojnih invalidov Slovenske Istre, Koper

Zveza vojaških vojnih invalidov Koper je nastala z združitvijo Zveze vojnih invalidov za Svobodno tržaško ozemlje, ki je bila ustanovljena v Portorožu, 20. septembra 1950, in Zveze vojaških invalidov – slovensko Gračišče, ki je bila ustanovljena za tisto območje slovenske Istre, ki ni bilo v sestavi cone B - Svobodno tržaško ozemlje. Zveza se leta 1962 ni združila z zvezo borcev (kot so to storile druge organizacije vojaških invalidov) in je ves čas delovala samostojno. Društvo vojnih invalidov Koper so uradno ustanovili 31. marca 1995. Njegov predsednik je postal Jože Colja, vojaški vojni invalid NOB, ki je bil že predsednik prejšnje zveze in je društvo vodil do leta 1999. Od leta 1999 do leta 2005 je bil predsednik Karlo Udovič, vojaški vojni invalid NOB, od leta 2005 do leta 2009 pa ga je vodil Janez Gorišek, vojaški vojni invalid NOB. Od leta 2009 društvo vodi Janja Žagar.

Društvo vojnih invalidov Zasavje

Društvo vojnih invalidov Trbovlje je bilo ustanovljeno 28. junija 1996. Prvi predsednik je bil Alojz Kos, vojaški vojni invalid NOB, ki je društvo vodil do leta 1998. Društvo se je 6. maja 1997 preimenovalo v Društvo vojnih invalidov Zasavje, s sedežem v Hrastniku. Njegov predsednik je bil Alojz Funkelj, vojaški vojni invalid NOB. Od decembra 1999 je predsednik društva Zvone Tahirovič, vojaški mirnodobni invalid. Sedež društva je bil leta 2005 iz Hrastnika preseljen v Trbovlje.

Vladimir Pegan

CELOSTNA GRAFIČNA PODOBA ZDVIS

TAKO KOT SE JE RAZVIJALA ORGANIZIRANOST VOJNIH INVALIDOV NA OBMOČJU SLOVENIJE, SO SE Z LETI SPREMINJALI TUDI SIMBOLI, KI SO JIH DRUŠTVA IN ORGANIZACIJE UPORABLJALI PRI OZNAČEVANJU SVOJE PODOBE.

SIMBOLI ORGANIZACIJE VOJNIH INVALIDOV

Leta 1945 ustanovljena **Zveza vojaških vojnih invalidov Slovenije** je kot svoj znak uporabila napis s kraticami in simbol dveh prekrizanih mečev, nad katerima je bila peterokraka zvezda, obdanih s stiliziranimi listi.

Ob ustanovitvi **Zveze društev vojaških invalidov Slovenije** je zveza uporabljala žig z napisom Zveza društev vojaških invalidov Slovenije.

Po spremembi imena v **Zvezo društev vojnih invalidov Slovenije**, kar se je zgodilo na 2. skupščini, 15. decembra 1995, so se spremenili tudi simboli.

PRENOVA PODOBE ZVEZE DRUŠTEV VOJNIH INVALIDOV SLOVENIJE

Na 3. skupščini Zveze društev vojnih invalidov Slovenije, 17. aprila 1997, je bil sprejet sklep o spremembi statuta, v katerem so uredili tudi likovni znak društva in podobo prapora. Zapisali so, da je »likovni znak društev torzo, prapor zveze pa je nacionalna trobojnica z znakom zveze in polnim imenom zveze.«

S spremembo statuta se je torej uradni znak/simbol zveze in društev spremenil. Od maja 1997 so tako zveza in društva kot svoj znak, simbol in žig uporabljali podobo torza. Podoba je delo akademskega slikarja in ilustratorja Vladimirja Lakoviča.

Vladimir Lakovič (1921 – 1997) sodi v prvo generacijo slikarjev, ki so se izšolali na novoustanovljeni likovni akademiji v Ljubljani. Med vojno je bil v partizanih, doživel pa je tudi grozote koncentracijskih taborišč Dachau in Flossenbürg, ki so močno zaznamovale njegov slikarski opus, zato je slikal predvsem realistično podoživeto motiviko koncentracijskih taborišč. Ukvarjal se je s li-

karstvom (olje, stensko slikanje), risbo, ilustracijo in knjižno opremo.

Podoba torza simbolizira invalida, iz nje pa ni razvidno, da bi šlo za upodobitev vojaškega invalida. Torzo je bil v črni barvi, po mnenju mnogih pa je deloval preveč temno in ni simboliziral boja za svobodo, h kateremu so veliko prispevali vojaški invalidi.

NOVA CELOSTNA GRAFIČNA PODOBA ZVEZE DRUŠTEV VOJNIH INVALIDOV SLOVENIJE

Zveza je ob 15. obletnici delovanja predstavila novo grafično podobo. Dejavnosti na tem področju so se začele že leta 2005, za oblikovalca je ZDVIS izbral Valta Jurečiča iz družbe Heraldika d.o.o. Valt Jurečič je priznan heraldik in veksilolog (strokovnjak za grbe in zastave), ki je izdelal več simbolov za slovensko vojsko, slovenske občine in druga civilna združenja.

Nov znak je bil izdelan leta 2006. Izvršni odbor zveze je na 18. seji, ki je bila 14. decembra 2006, sprejel sklep o celostni grafični podobi ZDVIS in društev vojnih invalidov, znaku in praporu. Nov znak in prapor sta opisana tudi v spremembi statuta, ki ga je skupščina zveze sprejela na 13. seji, 28. marca 2007.

Emblem ZDVIS sestavljajo trije temeljni liki:

1. V prvem planu stoji trikotni modri (zgodnje-gotskemu podobni) ščit s stilizirano upodobljenim nageljnovim cvetom na svoji plošči. Ta ima pet lističev staknjenih v skupno središče, ki pa je nekoliko zamaknjeno od geometrijskega središča ščita in sicer v levo navzgor. Notranji konci lističev so ošiljeni, zunanji pa pahljačasto razširjeni v tri zobce. Peti listič, ki je obrnjen v desno navzdol je malce iztrgan iz siceršnjega središča cveta.

V istem prvem planu obkroža ščit rdeč kolobar tako, da se njegova notranja krožnica dotika vseh treh vogalov ščita. Tipografski napis v velikih črkah tipa Arial bold »Zveza društev vojnih invalidov Slovenije« je po kolobarju razporejen tako, da se začenja na levi strani spodaj, konča pa se na desni spodaj.

2. Drugi (zadnji) plan sestavljata v pravokotni Andrejev križ prekržana (staro rimljanska) meča, tako da sta ročaja mečev na desni oziroma levi strani spodaj, njih konice pa molijo v desno oziroma levo stran navzgor. Glede na format lista sta meča torej postavljena diagonalno.
3. Nageljnov cvet simbolizira Slovenstvo, vzet pa je iz slovenske etnologije, kjer v slovenski narodni ornamentiki že stoletja predstavlja »slovenski nagelj«. Njegovih pet belih lističev simbolizira belo pet žarno zvezdo, kot svetovni simbol svobode. V celotno kompozicijo emblema vnaša nageljnov cvet belo barvo, kot prvo iz vrstnega reda slovenskih narodnih barv.

Peti listič je iz cveta iztrgan, kar simbolizira invalidnost.

Ščit ima že iz davnine pomen obrambnega orožja. V ta emblem vnaša modro barvo kot drugo iz slovenskega zaporedja barv.

Rdeči kolobar je v funkciji emblemografske mar-kantnosti, je nosilec emblemskega zapisa in hkrati nosilec tretje iz zaporedja slovenskih barv.

Prekrižani meči so mednarodno uveljavljen sim-bol vojaške oziroma nekdanje vojaške organiza-cije. V naš emblem vnašata meča povednost o današnji organizaciji nekdanjih vojakov, ki so se žrtvovali za svojo domovino.

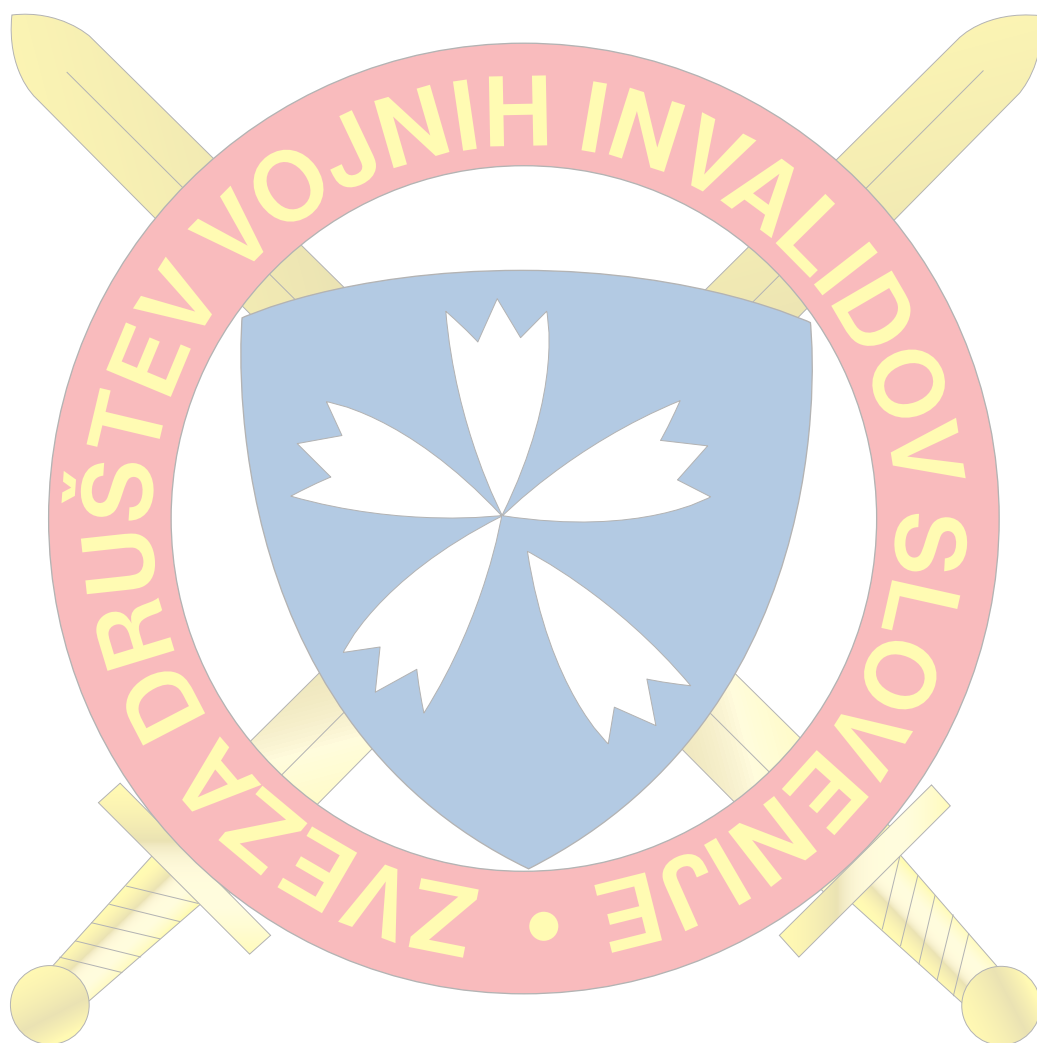
Oblikovno je znak zveze zasnovan tako, da z izborom barv in etnološkim simbolom nagelj-nom odraža domoljubje in pripadnost domo-vini Sloveniji, s prekrižanimi meči in ščitom kot vojaškimi, obrambnimi, borbenimi simboli je izkazana ideja miru, svobode in sloge brez

vojne, in nenazadnje nepravilen nageljnov cvet simbolizira invalidnost oziroma člane, ki se v društva vojnih invalidov in zvezo povezujejo.

Znak zveze simbolizira dejstvo, da je zveza tako invalidska kot veteranska organizacija. Združuje in povezuje vojaške invalide kot tudi veterane. Zveza ima status invalidske organiza-cije in je članica Svetovne federacije veteranov. Lahko rečemo, da je zaradi takšne raznolikosti delovanja, ki ima sicer stične točke, posebna v primerjavi s sorodnimi organizacijami. Tako unikatni je tudi njen prapor.

Vladimir Pegan, Andreja Markovič

25 LET ZVEZE DRUŠTEV VOJNIH INVALIDOV SLOVENIJE

IZDAJATELJ:

Zveza društev vojnih invalidov Slovenije

ČLANI UREDNIŠKEGA ODBORA:

**Vladimir Pegan, Andreja Markovič, Janez Podržaj,
Aleksandra Kerin – Kovač**

OBLIKOVANJE: **Zavod Lupa design**

TISK: **ITAGRAF d.o.o.**

